

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ÜLKEMİZ YAZILI BASININDA ÇIKAN ÇEVRE HABERLERİ
VE YÜKSEK ÖĞRETİMİMİZDEKİ ÇEVRE HABERCİLİK
EĞİTİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Olgu ÖZTÜRK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
Prof.Dr. Sevil ÜNAL**

İSTANBUL 2008

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÜLKEMİZ YAZILI BASININDA ÇIKAN ÇEVRE HABERLERİ
VE YÜKSEK ÖĞRETİMİMİZDEKİ ÇEVRE HABERCİLİK
EĞİTİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Olgu ÖZTÜRK
(141103420050013)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇEVRE BİLİMLERİ
ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof.Dr. Sevil ÜNAL

İSTANBUL 2008

ÖNSÖZ

Dünya, bütün insanlığı tehdit eden küresel bir sorunla 21. yüzyıla girmiştir; Çevre Sorunları. Çevre sorunları dünyanın hangi bölgesinde ortaya çıkmış olursa olsun, etkisi dünyanın her yerinde görülmektedir. Sorunlar karşısında ülke yönetimleri çareler aramaya başlamışlar ve buna paralel olarak ulusal ve uluslararası çeşitli etkinlikler ve toplantılar yaparak çözümler bulmaya çalışmışlar ve hala çalışmaktadırlar. Bu çalışmalar göstermiştir ki bireylerin ve toplumların bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi, çevre sorunlarının çözümünde en büyük paydayı oluşturmaktadır. Aynı doğrultuda Türkiye’de de çeşitli gayretler içerisine girilmiş, çevre sorunları eğitim kurumlarında ve medyada yer almaya başlamıştır. Çevre eğitiminde temel ve yüksek öğretim kurumlarının ve de medyanın önemi gün geçtikçe artmaktadır.

Bu çalışmada evrensel bir nitelik kazanan çevre konusu, çevre sorunları, çevre eğitimi ve yazılı basının çevre eğitimi ve çevre bilincine katkısı kesitinde incelenmeye çalışılmıştır.

Ayrıca bu çalışmada, çevre, çevre eğitimi ve gazetecilikle ilgili kavramlar ve bilgiler verilmiştir. Kavramlar üzerinde durulmasının ve özellikle gazetecilikle ilgili ayrıntılı bilgiler verilmesinin nedeni, çalışmamızın Fen Bilimleri Enstitüsünde yapılmış olması ve bu nedenle bu tezden faydalanacağını umduğumuz araştırmacıların konuya yabancı kalmamasıdır.

Çalışmalarım sırasında bana her türlü desteği ve yardımı sağlayan, beni büyük bir özveriyle yönlendiren, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Sevil ÜNAL’a, tez çalışmalarım sırasında maddi ve manevi her zaman yanımda olan annem Güleser COŞKUN, anneannem Fatma COŞKUN, kardeşlerim Duygu ÖZTÜRK ve Çağdaş ÖZTÜRK, teyzem Seher TAŞLIOĞLU, eniştem Mehmet TAŞLIOĞLU’na ve bana tezim sırasında yardımcı olan sevgili Gökhan KOÇ’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Haziran 2008

Olgu ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
SEMBOLLER.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
ŞEKİLLER.....	ix
TABLolar.....	xi
BÖLÜM I. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
I.1 PROBLEMİN TANIMI.....	1
I.2 AMAÇ.....	2
BÖLÜM II. GENEL BİLGİLER-1:	
ÇEVRE VE ÇEVRE EĞİTİMİ.....	4
II.1 ÇEVRE KAVRAMI.....	4
II.2 DOĞA VE İNSAN.....	5
II.3 ÇEVRE VE İNSAN.....	6
II.4 ÇEVRE SORUNLARI VE KİRLENME TÜRLERİ.....	7
II.4.1 Hava ve Hava Kirliliği.....	10
II.4.2 Su, Su Kıtlığı ve Su Kirliliği.....	12
II.4.3 Toprak, Toprak Kaybı ve Kirliliği.....	14
II.5 ÇEVRE SORUNLARININ KAYNAKLARI.....	15
II.6 ÇEVRE EĞİTİMİ.....	16
BÖLÜM III. GENEL BİLGİLER-2:	
ÇEVRE HABERCİLİĞİ VE EĞİTİMİ.....	19
III.1 HABER KAVRAMI.....	19
III.1.1 Haberin Nitelikleri.....	20

III.1.1.1 Doğruluk.....	20
III.1.1.2 Gerçeklik.....	20
III.1.1.3 Nesnellik.....	20
III.1.1.4 Anlamlılık.....	20
III.1.1.5 Kesinlik.....	20
III.1.1.6 Hızlılık.....	21
III.1.1.7 Tutarlılık.....	21
III.1.1.8 İnanılrlık.....	21
III.1.2 Haber Türleri.....	21
III.1.2.1 Genel Haberler.....	21
III.1.2.2 Basit Haberler.....	22
III.1.2.3 Karmaşık Haberler.....	22
III.2 ÇEVRE HABERCİLİĞİ.....	24
III.2.1 Çevre haberciliğinin tarihçesi.....	25
III.2.2 Çevre Muhabirleri İçin Etik Kurallar.....	26
BÖLÜM IV. ÇALIŞMALAR.....	27
IV.1 MATERYAL.....	27
IV.2 YÖNTEM.....	27
IV.2.1 Gazete Haberleri.....	27
IV.2.2 Öğretim Programları- Lisans ve Lisansüstü Eğitim.....	28
IV.2.3 Sivil Toplum Örgütleri ve Sürekli Eğitim.....	28
BÖLÜM V. SONUÇLAR VE TARTIŞMA.....	29
V.1 GAZETE HABERLERİ.....	29
V.1.1 Yurtiçi.....	29
V.1.2 Yurtdışı.....	42
V.1.3 Yurtiçi ve Yurtdışı Gazetelerin Karşılaştırılması.....	44
V.2 EĞİTİM ÖĞRETİM PROGRAMLARI – LİSANS ve LİSANSÜSTÜ EĞİTİM.....	47
V.2.1 Örgün Eğitim.....	47
V.2.1.1 Yurtiçi Örgün Eğitim.....	47
V.2.1.2 Yurtdışı Örgün Eğitim.....	51
V.2.2 Sürekli Eğitim ve Sivil Toplum Kuruluşları.....	53

V.2.2.1 Yurtiçi Sürekli Eğitim.....	53
V.2.2.2 Yurtdışı Sürekli Eğitim.....	54
BÖLÜM VI. SON DEĞERLENDİRMELER	
VE ÖNERİLER.....	56
KAYNAKLAR.....	59
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

ÜLKEMİZ YAZILI BASININDA ÇIKAN ÇEVRE HABERLERİ VE YÜKSEK ÖĞRETİMİMİZDEKİ ÇEVRE HABERCİLİK EĞİTİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dünyada 1970'lerden sonra giderek artan çevreye ilgi, ülkemizde de çevre sorunlarını yoğun bir biçimde yaşamaya başlayan bir ülke olarak özellikle 1980'lerden sonra etkisini göstermeye başlamıştır. Ülke bireylerinin soruna duyarlılıklarının geliştirilmesinde, bilinçlendirilmesinde ve sorunların çözümüne yönelik hareket ve etkinliklere dahil olmasında eğitimin ve medyanın öneminin büyük olduğu düşünülerek bu çalışma yapılmıştır.

Bu çalışmada öncelikle çevre kavramı, çevre sorunları ve çevre eğitimi konularına değinilerek ön bir bilgi verilmiştir. Daha sonra gazetecilik için en önemli olgu olan haber kavramı, haber nitelikleri ve haber türlerinden ve de çevre gazeteciliğinden bahsedilerek bu alanda çalışacak araştırmacıların konuya yabancılıklarının aşılması amaçlanmıştır.

Ülkemiz yazılı basınındaki çevre haberlerinin sıklığını, bu haberlere verilen önemi ve dış kaynaklı haberlerin ülkemiz çevre haberlerindeki payını incelemek ve haber doğruluklarını saptamak amacıyla Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Akşam gazetelerinin 2006 yılı çevre haberlerinden faydalanılmış ve bu haberler, Çevre Bilinci ve Eğitimi, Küresel Isınma ve İklim Değişikliği, Katı Atık, Ozon Tabakası, Su Kıtılığı ve Su Kirliliği başlıkları altında toplanmış ve bunların sayıları belirlenmiştir. Ayrıca yurtdışından Newyork Times gazetesinin de çevre haberleri aynı başlıklarda toplanmıştır. Yapılan karşılaştırmada Newyork Times gazetesinin üstünlüğü görülmüştür.

Ülkemizdeki Çevre Haberciliği Eğitimi ve bu eğitime verilen önemi görebilmek için ülkemiz ve yurtdışı üniversitelerin, enstitülerin gazetecilik bölümlerinde ve sivil toplum örgütleri tarafından verilen çevreyle ve çevre haberciliğiyle ilgili örgün ve sürekli eğitim programlarından yararlanılmıştır. Yurtdışı üniversitelerin ve sivil toplum örgütlerinin bu konudaki duyarlılığının tartışılmayacak kadar fazla olduğu görülmüştür.

Haziran 2008

Olgu ÖZTÜRK

ABSTRACT

EVALUATION OF ENVIRONMENTAL NEWS AND ARTICLES IN THE TURKISH PRESS AND ENVIRONMENTAL JOURNALISM EDUCATION IN TURKEY

Globally increasing interest in the environment, began to take effect especially after the 80's in Turkey, a country facing intense environmental problems. This study has been conducted with the widespread view that education and media have a great role in improving the environmental awareness of citizens and encouraging them to take part in the movements and activities intended for solving environmental problems. The aim of the study has therefore been the evaluation of environmental news and articles in the Turkish press and environmental reporting

In this study, Environmental news published in Hürriyet, Milliyet, Sabah and Akşam newspapers in 2006 were used in order to determine the frequency of environmental news in the printed press of our country, the importance attached to these news and usage of foreign news sources. The news (and articles) were classified under the topics of Environmental Awareness and Education, Global Warming and Climate Change, Solid Waste, Ozone Layer, Water Scarcity and Water Pollution; and counted. Environmental news in the New York Times newspaper were also classified under the same topics and counted. Comparison of the frequency of environmental news and their distribution among the various topics in the local papers with those in New York Times shows the superiority of New York Times in printing environmental news and articles.

A survey of the courses in journalism both in undergraduate and graduate level in Turkey and USA show the superiority of the latter in environmental journalism education in both levels.

JUNE 2008

Olgu ÖZTÜRK

SEMBOLLER

Km	: Kilometre
N₂	: Azot
O₂	: Oksijen
CO₂	: Karbondioksit
H₂O	: Su
m³	: Metreküp
cm	: Santimetre
%	: Yüzde
T	: Sıcaklık

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme)
M.Ö.	: Milattan Önce
ACEX	: Arctic Çekirdeğini Çıkarma Yolculuğu (Arctic Coring Expedition)
IFEJ	: Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (International Federation of Environmental Journalists)
IEEP	: Avrupa Çevre Politikası Enstitüsü (Institute for European Environmental Policy)
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ÇGS	: Çevrenin Genç Sözcüleri
AEJMC	: Gazetecilik ve Kitle İletişim Eğitimi Derneği (Association for Education in Journalism and Mass Communication)
SHERP	: Fen, Sağlık ve Çevre Haberciliği Programı (Science, Health and Environmental Reporting Program)
GRE	: Mezun Kayıt Sınavı (Graduate Record Exam)
ALES	: Akademik Lisansüstü Eğitim Sınavı
SEJ	: Çevre Muhabirleri Derneği (Society of Environmental Journalists)
TSYD	: Türkiye Spor Yazarları Derneği
SİYAD	: Sinema Yazarları Derneği
REC	: Bölgesel Çevre Merkezi (Regional Environmental Centre)
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

ŞEKİLLER

	<u>SAYFA NO</u>
Şekil II.1 İnsan Çevresinin Temel Unsurları.....	7
Şekil II.2 İmalat-Tüketici Sisteminde Artıklar ve Kirlilik.....	9
Şekil V.1 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri/Yazıları Dağılımı.....	31
Şekil V.2 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberlerinin/Yazılarının Konu Başlıklarına Göre Dağılımı.....	31
Şekil V.3 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberlerinin/Yazılarının Konu Başlıklarına Göre Haber Yüzdelerinin Karşılaştırılması.....	32
Şekil V.4 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberlerinin/Yazılarının Konu Başlıklarına Göre Sayılarının Karşılaştırılması.....	33
Şekil V.5 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Köşe Yazılarının Yüzdeleri.....	35
Şekil V.6 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Köşe Yazılarının Her Başlık İçin Yüzdeleri.....	35
Şekil V.7 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Köşe Yazılarının Her Başlık İçin Sayılarının Karşılaştırılması.....	36
Şekil V.8 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Köşe Yazılarının Her Başlık İçin Yüzdelerinin Karşılaştırılması.....	37
Şekil V.9 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Dağılımı.....	39
Şekil V.10 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Her Başlık İçin Dağılımı.....	39
Şekil V.11 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Her Başlık İçin Yüzdeleri.....	40
Şekil V.12 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Her Başlık İçin Sayılarının Karşılaştırılması.....	41
Şekil V.13 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Her Başlık İçin Yüzdelerinin Karşılaştırılması.....	41
Şekil V.14 New York Times Gazetesi'nin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dağılımı.....	43

Şekil V.15 Yurtiçi ve Yurtdışı Gazetelerdeki 2006 Yılı Çevre Haberleri	
Sayıları.....	45
Şekil V.16 Yurtiçi ve Yurtdışı Gazetelerdeki 2006 Yılı Çevre Haberlerinin	
Konu Başlıklarına göre Dağılımı.....	45
Şekil V.17 Yurtiçi ve Yurtdışı Gazetelerdeki 2006 Yılı Çevre Haberlerinin	
Konu Başlıklarına göre Yüzdeleri.....	46

TABLolar

	<u>SAYFA NO</u>
Tablo II.1 Bazı Ülkeler ve Kıtaların Kişi Başına Düşen Kullanılabilir Su Potansiyeli.....	14
Tablo V.1 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri/Yazıları Dağılımı.....	30
Tablo V.2 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Köşe Yazılarının Dağılımı.....	34
Tablo V.3 Yurtiçi Gazetelerinin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Dağılımı.....	38
Tablo V.4 New York Times Gazetesi 2006 Yılı Çevre Haberleri Dağılımı.....	43
Tablo V.5 Yurtiçi ve Yurtdışı Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dağılımı.....	44
Tablo V.6 İletişim Fakültesi/Gazetecilik Bölümü Olan Türk Üniversiteleri ve Verilen Çevre ve Çevre Haberciliği Dersleri.....	49-50
Tablo V.7 New York Üniversitesi SHERP Ders Programı.....	53

BÖLÜM I

GİRİŞ ve AMAÇ

I.1 PROBLEMİN TANIMI

İnsanın var oluşundan itibaren çevre problemi, insanoğlunun günlük yaşamında yer almaya başlamıştır. Ancak asıl sorun insanın yeryüzüne inişi ile değil, doğaya karşı nankör davranmasıyla başlamıştır. Nüfus artışı, teknolojik gelişmeler ve ülkelerin doğal kaynaklarını tahrip eden kirlenmeler, çevre sorunlarını, 20. yüzyılın sonlarından itibaren insanlığın en önemli konularından biri haline getirmiştir. Ülkeler karşısındaki tehlikenin boyutlarını 1970'lerin başından itibaren görmeye başlamışlar ve ilk adımı 1972'de Stockholm'de yapılan **İnsan Çevresi Konferansı** ile çevre sorunları ve bu konuda alınabilecek önlemlere dikkat çekerek atmışlardır. Daha sonra çevrenin korunması ve bu konuda insanların bilinçlendirilmesi için Birleşmiş Milletler (BM) düzeyinde birçok konferanslar verilmiş ve 1977 yılında **Tiflis Bildirgesi** yayınlanmıştır. Bu bildirme, çevre eğitiminin insan eğitiminde yerini alması için bir dönüm noktası olmuştur. Daha sonra yapılan konferanslarda da bu bildirme esas alınmıştır.

Çevre konusunda insanları bilinçlendirmenin ve eğitiminin önemli bir husus olduğu ortadadır. Çevre sorunlarına karşı toplumda yaşayan bireylerin üzerlerine düşen görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri bu konuda bilinçlendirilmeleri ve eğitilmeleri ile mümkündür. Öncelikle çevre bilinci gelişmiş insanların (çevreye duyarlı insanların) oluşturduğu toplumlarda, çevre kirliliği ve ekolojik bozulmayla ilgili önlemler böyle bir toplumun bireyleri tarafından duyarlılıkla alınır. Çünkü çevre kirliliğinin kendilerine nasıl geri döneceğini bilirler. Bunun sonucunda da evlerde kullanımdan başlayarak çevreyi kirleten herşey daha dikkatli kullanılır. Geri kazanıma yönelik atık kağıtlar, piller, plastik atıklar gibi atıklar da düzenli olarak toplanır. Devamında ise üretime katılan mühendisler v.s. gibi insanlar da üretimlerin yapıldığı fabrikalarda çevreyi kirletmeye engel olucu önlemleri alırlar ve geri kazanıma yönelik işlemleri dikkatlice uygularlar. Çünkü bu toplumlarda insanlar

bilirler ki kirlettikleri her cm^2 'lik yer sonucu dünya geri dönüşü olmayan bir şekilde kirlenebilecektir.

Kirlenen su, toprak, hava ve yok edilen doğal yaşam sonucu, incelen ozon tabakası ve küresel ısınma, eriyen buzullar, fırtınalar, seller, kuraklıklar, ortaya çıkan hastalıklar vs. yani bozulan ekolojik denge. Bunlar yerine konulamayacak kayıplar olarak insanoğluna geri dönecektir.

İşte bu yüzden çevre bilinci çocuk yaşlardan başlanarak insanlara verilmelidir. Bu bilinçlendirme aile, okuldaki dersler ve medya sayesinde yapılır. Ailelerin sosyoekonomik seviyelerinin çevre bilinci üzerine yapılan araştırmada, ilk ve orta öğretim kademelerinde orta sınıfın anlamlı bir şekilde, en yüksek çevre bilincine sahip oldukları görülmüştür [1]. Çevre eğitiminde başarıya etki eden faktörlerden en önemlisi uygulanan öğretim yöntemidir. Öğrencilerin tamamen aktif olduğu bir yöntem uygulanarak öğrencilerin kendi yaşantıları yoluyla öğrenmelerini sağlanınca daha yüksek başarıya ulaşıldığı tespit edilmiştir [2].

Medyanın çevre eğitimindeki rolü pek çok çalışma ile gösterilmiştir [3]. Medya ve medyayı oluşturan insanların bu konularda bilgili ve bilinçli olması, haberleri ulaştırdıkları kitleleri daha iyi bilgilendirmesi ve bilinçlendirmesine neden olur. Bir toplumda çevre bilincinin oluşması için medya kuruluşlarına büyük iş düşmektedir. Çünkü tek tek etkilenen bireyler çevre bilincine katkıda buldukları gibi birlikte sivil toplum örgütleri kurarak ve bunlara katılarak çevreye katkıda bulunurlar. Ülkemiz dışındaki gelişmiş ülkelerde bu konular 20-30 yıl önce gündeme gelmeye başladığı için bu konularda halkı bilinçlendirecek ve yol gösterecek filmler yapılmış, medyada çevre haberciliği yapacak gazeteci ve muhabirlere özel eğitim verilmiş, üniversitelerde çevre haberciliğiyle ilgili lisansüstü öğretim programları açılmış, lisans seviyesindeki gazetecilik, habercilik öğretim programlarına da çevre bilimleri ve çevre haberciliği dersleri dahil edilmiştir.

Ülkemizde henüz tam yerleşmemiş ve amacına ulaşmamış olan çevre bilgi ve bilincine, medyanın bir kolu olan gazetelerin nasıl ve ne derece katkıda bulunduğu anlaşılması gerekir.

I.2 AMAÇ

Yapılan ön araştırma, çevre bilgisi ve bilinciyle ilgili, medyanın bir kolu olan gazetelerde çıkan haber ve yorumlar üzerine yapılmış veya yapılmakta olan bilimsel

bir araştırma olmadığını göstermektedir. Ayrıca, evre haberciliği eğitimi üzerine yapılmış bir çalışma da bulunamamıştır.

Bu çalışmanın amacı ülkemiz gazetelerindeki evre haberlerinin niteliği ve niceliğini saptamak ve bu haberleri yazan veya yazacak olan gelecekteki gazetecilerimizin evre konusunda nasıl eğitildiklerinin saptanması ve yurtdışındaki durum ile karşılaştırmaktır.

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER 1- ÇEVRE VE ÇEVRE EĞİTİMİ

Bu bölümde, üzerine işlenen konuya hazırlık olması maksadıyla çevre kavramı, çevre sorunları ve çevre eğitimi hakkında kısa ve öz bilgiler sunulmuştur. Haber, habercilik, çevre haberciliği ve çevre haberciliği eğitimi üzerine yapılan literatür araştırmasına bundan sonraki bölümde (III. GENEL BİLGİLER-2) yer verilmiştir.

II.1 ÇEVRE KAVRAMI

Çeşitli yönleriyle ele alınan çevre, değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin ekologlar çevreyi “evrende bireyle ilişkili canlı ya da cansız her şeyi ifade eden bir kavram” olarak kullanmaktadır. Ekonomik açıdan çevre, “doğa ve insan tarafından şekillendirilen elemanların tümü” olarak tanımlanır [4].

Basit bir tanımla çevre, insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır. Bir başka ifade ile çevre, bir organizmanın var olduğu ortam ve şartlardır. Unutulmamalıdır ki çevremiz, yeryüzünde ilk canlının da çevresi olmuş; onu etkilemiş ve ondan etkilenmiştir. Ekolojik anlamda çevre sözcüğü, bireyle ilişkili canlı cansız her şeyi kapsar. Her organizmanın çevresi canlı ve cansız olmak üzere iki kısımdan oluşur. Organizmayla aynı alanı paylaşan ve organizmayı doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen tüm canlı türler, canlı çevreyi oluşturur. Genel anlamda kara, hava, su gibi canlının içinde ya da üzerinde yaşadığı somut ortamlar cansız çevreyi oluşturur.

Canlı ve cansız unsurları ile açık bir sistem olan dünya ve atmosfer içinde yer alan canlı organizmalar, çevreleriyle madde ve enerji alışverişi yaparlar. Canlı organizmalar hayatlarını devam ettirebilmek için gerekli olan enerji ve maddeyi bulmak için birbirleriyle yarışır. İnsan da canlı bir organizma olduğu için hem çevresini etkiler hem de çevresinden etkilenir.

Bir diğerk açıdan, insanın içinde yer aldığı ortam doğal ve yapay çevre olmak üzere ikiye ayrılır. Doğal çevre, canlı ve cansız varlıkları ile bir dengede olan, kendini yenileyebilen, bütün doğal unsurların oluşturduğu, bakir ormanlar, derin okyanuslar ya da dağlık alanlar gibi çevredir. Yapay çevre, insanların doğal kaynakları kullanarak, teknolojiyi geliştirerek, ekonomik faaliyetlerde bulunarak, toplumsal yaşam içinde doğal çevreden farklı olarak oluşturdukları çevredir [5].

Özetlersek Çevre, Doğanın yalın haliyle birlikte, insanın iç yapısı ve toplumsal faaliyetlerden kaynaklanan birtakım ihtiyaçları karşılayabilmek amacıyla çoğunlukla bilinçsiz olarak değiştirdiği, hızla gelişen teknolojilerle gittikçe bozulan ve küçülen dünyanın kendisidir.

II.2 DOĞA VE İNSAN

İnsan, varlığının ve etkinliklerinin bilincindedir. Bu özellik başka hiçbir zoolojik türde bulunmaz. Bu nedenle insanın çevresi ile olan ilişkileri, bir başka canlı türünün çevresi ile olan ilişkilerinden farklıdır. Doğa-insan ilişkisi; insanın Doğayla uyumu ya da kavgası, Doğayla çelişkisi ya da sevgisi, Doğaya meydan okuyuşu ya da Doğadan rızkını çıkarma çabası içinde devam etmiştir. Doğanın ele geçirilmesi, toplumsal değeri arttırmak için Doğanın hâkimiyet altına alınması, tarihin karanlık devirlerinden bu yana zihnimize kazınan miraslardan biridir. Kuşkusuz insanın tüm Doğa güçlerini yendiği söylenemeyeceği gibi, bunu doğru bir şey, bir zafer olarak algılamış olmamız dahi günümüzde yaşanan çevresel sorunların başlıca kaynağıdır.

İnsanlar, toplumsal yaşam içinde doğal kaynakları kullanarak, teknolojiyi geliştirerek ekonomik faaliyetlerde bulunurlar. İnsanoğlu kaynak tüketicisi konumundadır. Bunun ötesinde toplumsallaşmış olma özelliği Doğa-insan ilişkisine yeni bir boyut kazandırmıştır. Bilimin Doğa-insan ilişkisine etkisi, insanların bilimi ne amaçla kullandıklarına bağlıdır. Bilim ve tekniğin çocuğu olan teknoloji, Doğanın çehresini değiştirmekte ve teknolojinin ürün ve atıkları da Doğaya çoğu zaman zarar vermektedir. İnsan kadar çevresini etkileyen hiçbir canlı yoktur. Ancak pek çok sosyal bilimci insanı odak noktası olarak benimsemiş ve çevreyi yalnız insan toplumlarının yapısını etkilemesi yönünden ele almıştır. Bu yaklaşım insanın gözünde, Doğanın diğerk öğeleriyle kendisi arasında aslında var olmayan bir kopma oluşturmuştur. İnsanın kendisini doğadan soyutlaması bugün çevremizde her alanda görülen Doğa-insan dengesizliğini yaratmıştır.

Son yıllarda insanın, doğal kaynakları hatalı kullanımı iyice artmıştır ve Yahya ZABUNOĞLU'nun da belirttiği gibi; "Doğa artık korunulacak bir varlıktır ve insanlık bunu görmek ve anlamak zorundadır. Doğayı fethetmekten, onu daha fazla yıpratmadan ve kirletmeden vazgeçmek gerekmektedir." [6].

Doğa, canlı ve cansız varlıkların tümüdür, bu açıdan bakıldığında insan doğanın bir parçasıdır. İnsanoğlunun bunun bilinciyle yaşaması gerekmektedir. Hızla değişen dünyamızda yanlış yönlendirilmiş turizm, endüstri, avlanma, yapılaşma gibi nedenlerle her gün büyük bir hızla birçok hayvan ve bitki türü yok olmaktadır. İnsanoğlunun var olabilmesi için en önemli şartı Doğayı korumaktır.

II.3 ÇEVRE VE İNSAN

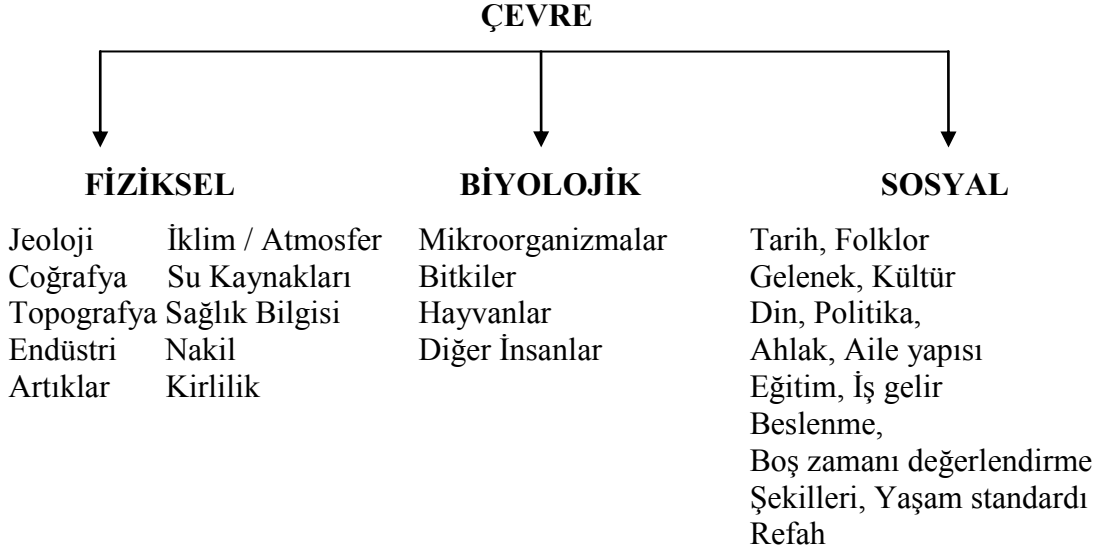
Çevre genel anlamda, insan ve diğer tüm canlı varlıklarla birlikte Doğanın ve Doğadaki insan yapımı öğelerin bütünüdür. İnsanın çevreyle ilişkisi, bu bütünlük içinde sürekli bir değişim içindedir. Çevrenin başat üyesi olan insan, binlerce yıl önce doğal çevresiyle bütünleşmiştir. Önceleri uyum içinde süren çevre-insan ilişkisi, insanın Doğayı kontrol altına almak için ilk olarak ateşi kullanmayı öğrenmesi ve zamanla çevre olanaklarını sınırsızca ve düşüncesizce kullanmasıyla bozulmuştur.

Doğa, insanların yaşadığı bölgelerde oluşan kirlilikleri bir süre için temizleme gücüne sahip olmuştur. Ancak zamanla, çevre-insan etkileşmesi, insanın çevresiyle bütünlüğünü görmezden gelen gelişmeler sonucu, Doğayı kendi egemenliği altına alma adına insanlık tarihinde ilk kez, bir bozulmaya doğru hızla sürüklenmeye başlamıştır.

Şekil II.1 de görüldüğü gibi çevre; fiziksel, biyolojik ve sosyal çevre olmak üzere de incelenebilir. İnsan çevrenin bu temel unsurlarıyla iç içe yaşamaktadır ve bunlar bir denge içindedir. İşte insan çevresinin, bu unsurlarından oluşan dengesini oluşturan zincirin halkalarında meydana gelen kopmalar, zincirin tümünü etkileyip bu dengenin bozulmasına sebep olmaktadır.

Son yıllarda dünyanın çeşitli yerlerinde sel baskınları, aşırı kuraklık, şiddetli rüzgârlar ve öldürücü yaz sıcakları gibi doğal afetler görülmekte ve sayılarla ifade edilemeyecek kadar mal ve can kaybı oluşmaktadır. İşte bunlar, yıllardan beri bilim adamlarınca dile getirilen ancak daha çok refah ve kazanma hırsıyla kulak ardı edilen acı gerçekle insanlığın yüzleşmesidir. Eğer çevre konusundaki duyarsızlık böyle devam edecek olursa büyük bir olasılıkla insanlık daha birçok felaketle

karşılaşacaktır. Tüm bunların temelinde sanayileşme ile birlikte insanlığın Doğayı kendi çıkarları doğrultusunda acımasızca kullanması yatmaktadır. Bunun sonucunda da hem şimdiki nesillerin hem de gelecek nesillerin ve diğer canlıların yaşamlarını tehdit eden birçok çevre sorunu karşımızda durmaktadır.

Şekil II.1 İnsan Çevresinin Temel Unsurları (Rowland 1983) [7]

Dünyadaki endüstrileşme ile birlikte insanoğlunun ulaştığı refah seviyesi bugün herkesin şikâyetle bulunduğu çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir.

II.4 ÇEVRE SORUNLARI VE KİRLENME TÜRLERİ

Doğada canlıların kendi aralarındaki ve fiziksel çevreyle olan ilişkileri, canlıların sağlıklı gelişmesine imkan veriyorsa, doğal denge sağlanmıştır. Aksine bir durum, bu dengenin bozulduğunu gösterir. Evrenin bir parçasının herhangi bir sebeple bozulması, diğer parçalarını aynı şekilde etkiler. Doğal dengeyi oluşturan canlı cansız varlıklar zincirinin halkalarından bir veya birkaçında gerçekleşen herhangi bir kopma, zincirin tümünü etkileyerek bu dengenin bozulmasına neden olmaktadır. İnsan bu halkalardan biridir ve bu hassas dengeyi bozucu faaliyetlerde bulunarak, çevre sorunlarını meydana getiren etkenlerin başında yer almaktadır.

Çevrenin kirlenmesindeki en büyük pay insanındır. Genel olarak kirlenme, tabiatın temizleme gücünün üstünde olan yüklerin çevrede meydana getirdiği birikimler olarak tanımlanmaktadır. Daha değişik bir tarzda söylenirse çevre

kirliliğinin oluşmasının nedeni; Doğanın, insan etkileriyle ortaya çıkan atıkları kendiliğinden temizleme yeteneğini aşması ve buna bağlı olarak bozulmasıdır.

Doğanın dengesi birkaç noktadan bozulduğu için, birbirine bağlantılı biçimde sistemin bütün öğelerine yansımakta ve hayatın her alanında tehlike baş göstermeye başlamaktadır. 20. yüzyıl birçok teknolojik imkanları insanlığın hizmetine sunarken, bir yandan da insanlığın ortak malı olan çevreden, dönüşü zor, hatta mümkün olmayan varlıkları da alıp gitmiştir. İçinde yaşadığımız yüzyıldaki hızlı nüfus artışı, sanayileşme, kentleşme ve gelişen teknoloji ile doğal ve fiziksel kaynaklardan aşırı derecede yararlanılması nedeniyle yeryüzünde kullanılmayan, doğallığını koruyabilen alanların sayısı gün geçtikçe azalmaktadır.

Hızla artan nüfus, plansız endüstrileşme ve sağlıksız kentleşme, nükleer denemeler, bölgesel savaşlar verimi arttırmak amacıyla kullanılan tarım ilaçları ve deterjan gibi kimyasal maddeler çevreyi kirletmeye başlamış, bunun sonucu olarak, büyük oranda kirlenen hava, su ve toprak canlılar için zararlı olacak boyutlara ulaşmıştır. 20. Yüzyılın sonlarından ve 21. yüzyılın başından itibaren insanlığın üzerinde en çok durduğu ve önem verdiği konular arasında olan çevre sorunları, dünya ve Türkiye'nin gündeminde ön sıralara yerleşmiştir. İnsanın Doğayı kendisi gibi canlı olarak görmemesi, insanın geleceğine yönelik tehdidin yine insandan gelmesine neden olmuştur. Sanayileşme ve şehirleşme sürecine giren ve bu süreci tamamlayan ülkeler, bu gelişme sürecinde tabiatı sonsuz bir kaynak olarak kabul etmiş ve kullanmışlardır. Fakat Doğanın kendini yenileme kabiliyetinin sınırlı olduğu ve ekolojik dengenin bir daha düzelmek üzere bozulduğu görüldüğünde geri dönüş mümkün olmamaktadır.

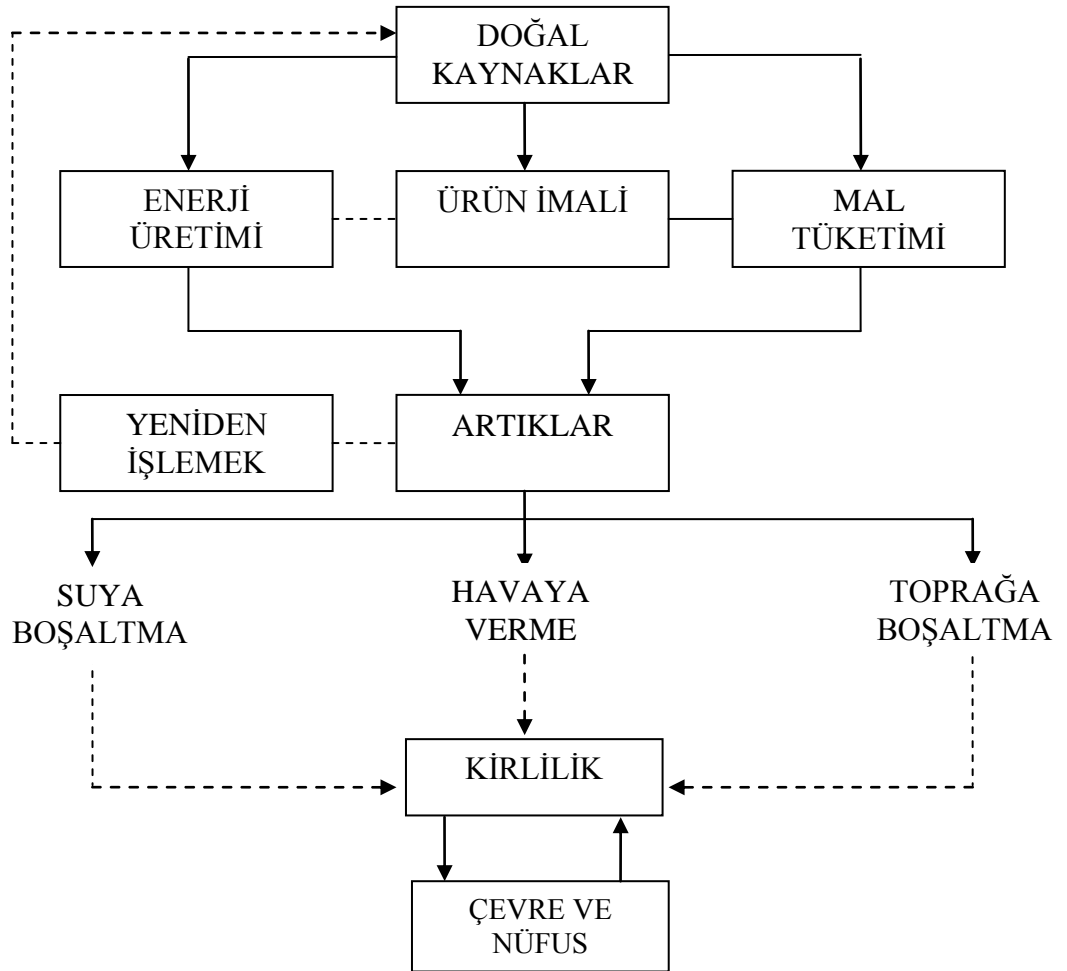
Bugün dünyanın karşısında, ısınmakta olan yerküre, ozon tabakasına yönelik büyük tehlike, tarım topraklarını yok eden çölleşme, hızla artan nüfus ve sefalet, ormanların yok olması, deniz, göl ve nehirlerin hızla kirlenmesine bağlı olarak su sorunu, nükleer enerji kullanımının getirdiği kaza riskleri, canlı türlerinin azalması, daha kirli bir çevre, savaş tehlikesi ve geleceğe güvensizlik durmaktadır.

Başlangıçta daha çok teknik bir yaklaşımla ele alınan çevre sorunları, zamanla sosyal içerik kazanmış, ekonomik, sosyal ve hukuki yönleriyle bir bütün olduğu kavranmıştır. Sonuç olarak, hava, su, toprak kirlenmesiyle başlayıp bitki örtüsü ve hayvan türlerinin yok olmasına kadar uzanan çevre sorunları, günümüzde insanlığın ortak sorunu olmuştur.

Doğanın temel fiziksel unsurları olan hava, su ve toprak üzerinde olumsuz etkilerde bulunulduğunda tüm canlı varlıklar, olumsuz yönde etkilenmektedirler. İşte bu olumsuz etkilenmelerden ortaya çıkan çevre sorunlarına "Çevre Kirlilikleri" denir. Çevredeki bu kirlenmeler şu üç ana başlıkla sınıflandırılabilir;

1. Hava Kirliliği
2. Su Kirliliği
3. Toprak Kirliliği

Şekil II.2 de, kirliliğin oluşma süreci görülmektedir. Doğal kaynaklar ürün imalinde ve enerjide kullanılmakta ve bunların artıkları çevrenin üç ana unsurunu kirlenmektedir. Artıkların bir bölümü işlenerek yeniden kaynak olmaktadır. Ayrıca nüfus artışıyla orantılı olarak kirliliğin arttığı görülmektedir.

Şekil II.2 İmalat-Tüketici Sisteminde Artıklar ve Kirlilik (Dix 1981)[8]

Aşağıda söz konusu çevre sorunlarına ilişkin tanımlamalarla, bunların, nedenleri, yarattığı etkiler kısaca sunulmuştur.

II.4.1 Hava ve Hava Kirliliği

Canlıların yaşamını olanaklı kılan hava; atmosferi oluşturan gazların karışımından oluşmaktadır. Yerküreyi saran gaz kütleye **atmosfer** adı verilmektedir. Atmosferdeki hava tabakasının kalınlığı 150 km'dir. Atmosferin diğer adı **havaküredir**. Havakürenin ana bileşenleri N₂ (Azot): %78.08 O₂ (Oksijen): %20.95; ikincil bileşenler ise Argon gibi asal gazlar ve CO₂ (Karbon dioksit) dir. Atmosferin deniz seviyesinden itibaren sadece ilk 10 km'si canlıların yaşamasına elverişlidir (troposfer) [9].

Yer kabuğuna yakın atmosfer katında (traposfer) doğal ve yapay fiziksel, kimyasal ve biyolojik reaksiyonlardan kaynaklanan nem ve karbon dioksinin yanı sıra daha çok insan etkinlikleri ile ilişkili olan kükürt dioksitler, karbon monoksit, azot oksitleri, ozon, hidrokarbon buharları ve süspanse katı veya sıvı damlacıkları da yer alır. Bu maddelerin havadaki miktarları azot ve oksijen gibi sabit olmayıp zaman ve mekan içinde değişkindir. Havada yalnızca milyonda bir kısım mertebesinde bulunan bu gaz, sıvı veya katı maddeler buldukları yerdeki koşullara bağlı olarak hava kirlenmesine neden olurlar. Atmosferde gazların dışında sıvı veya katı taneciklerin gaz ortamında askıda (suspended) durmasıyla oluşan partiküller bulunmaktadır. Hava kirleticileri kısaca; havanın doğal bileşimini değiştiren gaz, sıvı veya katı haldeki kimyasal maddelerdir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir [10].

1. Partiküller,
2. Kükürtlü maddeler,
3. Organik maddeler,
4. Azotlu maddeler,
5. Karbon dioksit,
6. Karbon monoksit,
7. Halojenler,
8. Radyoaktif maddeler.

Yukarıda sıralanan kirletici maddelerin bazıları doğrudan doğruya kirletici kaynaktan atıldıkları şekilde hava içinde bulunurlar. Birincil kirlenmeyi oluşturan bu kirleticiler " Birincil Kirleticiler" olarak adlandırılır. Bu gazlar atmosferde bulunan oksitleyici ozon maddesiyle ve fotokimyasal tepkimelerle daha ileri oksitlenme seviyelerine yükseltgenebilirler. Böylece oluşan ara maddeler atmosferdeki su buharı ile birlikte sülfürik asit, nitrik asit, karbonik asit gibi Doğaya zarar veren

ürünleri oluşturarak asit yağmurlarına neden olurlar. Bu oluşuma " İkincil Kirlenme" denir [10].

Ekonomik etkinliklerin özellikle belli bölgelerde yoğunlaşarak artması, buna bağlı olarak belli bölgelerde nüfusun artışı ve daha çok enerjiye gereksinim duyulması hava kirliliğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hava kirliliğinin temel kaynakları kentleşme ve endüstrileşmedir. Kentleşmeden doğan hava kirliliği nüfus yoğunluğu, kentin topografik ve meteorolojik koşullara göre yanlış yerleşimi, ısınmada kullanılan düşük nitelikli yakıtlar, yeşil alan azlığı, katı atıkların bertarafındaki yetersizlik, ulaşım araçlarının çokluğu gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Endüstrileşmeden kaynaklanan hava kirliliği ise endüstri kuruluşlarının yanlış yerlerde yapılandırılması ve artık gazların temizlenmeden havaya bırakılmasından kaynaklanmaktadır.

Hava kirliliği gerek insan sağlığını gerekse Doğayı tehdit eden büyük bir tehlikedir. Hava kirleticilerinin çoğu, solunum ve kardiyovasküler sistemleri direk etkiler. Kirli hava içerdiği maddeler nedeniyle bronşların iltihaplanmasından akciğer kanserine varan düzeylerde solunum yolu hastalıklarının nedeni olurken, insanların bağışıklık sistemini etkileyerek, başka pek çok hastalığa karşı da savunmasız bir hale getirmektedir. Benzer etkiler hayvanlar için de söz konusudur. Hava kirliliği aynı zamanda değişime uğrattığı atmosfer koşulları nedeniyle, doğal iklim dengesini bozmakta, bitkilerin dokusu bozularak, toprağın verimliliği azalarak tarımsal üretim düşmektedir [11].

Bu tür sonuçların yanı sıra ortaya çıkan zararlara uzun vadede ve tüm dünya açısından bakıldığında;

1. Atmosferdeki karbondioksit miktarının artması sonunda dünyanın ısınmasına, iklimlerin değişmesine, kutuplardaki buzulların erimesine, deniz seviyesinin yükselmesine, büyük bir oranda tarım toprağının sular altında kalmasına yol açmaktadır. İklim değişikliğinin doğurduğu diğer birçok vahim sonuç ise su kıtlığı ve onun yol açacağı besin kıtlığıdır.
2. Ozon tabakasındaki konsantrasyon düşüşü, tüm canlı varlıkları olumsuz bir biçimde etkileyen güneşin morötesi ışınlarının zararlı etkisinin giderek daha yoğun olarak hissedilmesine yol açmaktadır.

Hava kirliliğinin artışı bu şekilde devam ederse dünyamızı daha dramatik olaylar beklemektedir. Bunun için gerekli önlemlerin alınması ve bunların uygulanması gerekmektedir.

II.4.2 Su, Su Kıtlığı ve Su Kirliliği

Su, renksiz, kokusuz ve tatsız bir sıvıdır. Suyun kimyasal formülü H_2O 'dur. Bunun anlamı bir su molekülünün iki hidrojen ve bir oksijen atomundan oluştuğudur. Su yaşamın genel kaynağıdır, canlıların ağırlığının %75'ini oluşturur. Kalın tabakalar halinde suyun rengi mavidir. Bütün canlıların vazgeçilmezidir. Dünya yüzeyinin 2/3'ü sularla kaplıdır. Fakat bu suyun %97.5 i okyanuslarda bulunmaktadır. Kalan %2.5 ise tatlı sudur. Tatlı suyun %90'ı kutuplarda buzul olarak ve yeraltındadır. İşte biz kalan tatlı su ile varlığımızı sürdürmekteyiz.

Yeryüzündeki sular güneşin sağladığı enerji ile devamlı bir döngü içinde bulunur- **su döngüsü**. İnsanlar, her türlü gereksinimleri için suyu bu döngüden alırlar ve kullandıktan sonra tekrar aynı döngüye verirler.

Yetişkin bir insan günde 2 litre kadar su içmelidir. İnsan besin almadan haftalarca yaşayabilir ancak su olmadan ancak birkaç gün yaşanabilir. Vücut suyunun % 10 azalmasıyla yaşam tehlikeye girmeye başlar. % 20 si yitirildiğinde ise ölümlerle sonuçlanır. Bütün bunların yanında su günlük temizlik ihtiyaçlarımız için de vazgeçilmezdir. İnsanoğlunun günlük temizlik ihtiyaçları denildiğinde, vücut temizliği, kıyafet ve mekan temizliği kastedilmektedir. Su, doğanın başka varlıklarıyla biraraya geldiğinde, bize vazgeçilmez güzellikler sunmaktadır. Ayın denizdeki yansıması ile mehtap ve yakamoz, yağmurun toprağa işlenmesi ile ise enfes bir koku olarak gönlümüzü fetheder. Çok bulunduğu için müsrifçe kullanılıp israf edilmesine alıştığımızdan mıdır nedir, suyun değerini yokluğunda anlarız. Gerçekte ise, su, sanıldığından çok daha değerlidir. Tarihte bile insanlar evlerini şehirlerini su kaynaklarına yakın yerlerde yapmışlardır. Ancak günümüzde dünyamız su sıkıntısı çekmektedir. Ve su kaynakları gün geçtikçe kirlenmekte ve tükenmektedir.

Su kirliliği ise, suların bu döngü sırasında kimyasal, fiziksel, biyolojik, radyoaktif ve ekolojik özelliklerinin olumsuz yönde değişmesidir. Doğanın işleyişine bakıldığında dışarıdan yardım olmaksızın suyun belli bir düzeydeki kirlenmenin üstesinden gelebildiği görülmektedir. Ancak kirleticilerin türü ve miktarı arttığında bu işlem etkisiz kalmakta ve doğa yetersiz kalmaktadır [12].

Her türlü insan ve teknoloji hareketleri sonucu oluşan atık maddeler suyun kirlenme kaynaklarını oluşturmaktadır. Yani suların kirlenmesine neden olan sebepler sırasıyla, nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme, tarımsal mücadele ilaçları ve kimyasal gübrelerdir.

Hızla artan nüfusun beslenmesi açısından, denizlerin bitkisel ve hayvansal potansiyeli önemlidir. Önlemler alınmaz ve kirlenme hızla devam ederse, denizlerin yaşamlarını yitirmesi ve ürünlerini kaybetmesi kaçınılmazdır.

Su kirliliği, temel olarak şu üç soruna neden olur:

1. Kirlilik nedeniyle sudaki oksijen miktarı, dolayısıyla suda yaşayan canlılar azalır.
2. Kirlenen sular, insanlarda sağlık sorunlarına yol açar. Örneğin, böcek öldürücü tarım ilaçlarında bulunan kimyasal maddeler kansere; kurşun benzeri ağır metallerse sinir sisteminde bozukluklara neden olur.
3. Rengi kötüleşen, kokan ya da zehirli bileşikler içeren suyun niteliği zayıflar [13].

Ülkemiz akarsuyu bol olan ülkeler arasında sayılmaktadır. Ancak hızla kalkınmakta ve gelişmekte olan ülkemizde, akarsularımız, göl ve denizlerimizde ve diğer tüm su kaynaklarımızda görülen kirlenmenin önemi; büyüyen şehirlerin içme suyu ve gelişen endüstrinin su talebini karşılamak durumunda kalacağı düşünüldüğünde, bir kat daha artmaktadır. Kişi başına düşen kullanılabilir suyumuz 1735 metreküp (m³) civarındadır. Ülkemizin kişi başına düşen kullanılabilir su varlığı bakımından diğer bazı ülkeler ve dünya ortalaması ile karşılaştırıldığında su sıkıntısı bulunan ülkeler arasında yer aldığı görülmektedir [14].

Devlet İstatistik Enstitüsü 2025 yılı için nüfusumuzun 80 milyon olacağını öngörmüştür. Bu durumda 2025 yılı için kişi başına düşen kullanılabilir su miktarının 1300 m³'e düşeceği söylenebilir. Mevcut büyüme hızı, su tüketim alışkanlıklarının değişmesi gibi faktörlerin etkisiyle su kaynakları üzerine olabilecek baskıları tahmin etmek mümkündür. Ayrıca tüm bu tahminler mevcut kaynakların 25 yıl sonrasına hiç tahrip edilmeden aktarılması durumunda söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla Türkiye'nin gelecek nesillere sağlıklı ve yeterli su bırakabilmesi için kaynaklarını çok iyi koruyup, akılcı kullanması gerekmektedir [14].

Su kirliliği, tüm canlıları etkileyen bir çevre sorunudur. Kirli suyun temizlenerek yeniden eski hâline döndürülmesi çok pahalı ve zor bir süreçtir. Çözüm mevcut suların tasarruflu kullanılması ve kirlenmemesidir. Kişi başına düşen su miktarı ülkemizdeki yaklaşık üç katı olan Batı Avrupa ülkelerinde yerleşim bölgelerine düşen yağışı ziyan etmemek için binaların çatılarından dahi faydalanılmakta -ekolojik çatı- , yollardaki mazgallara akan sular ayrı bir şebekede

toplanmakta ve atıksu şebekesinden ayrı tutularak barajlara aktarılmaktadır [15,16]. Ülkemizde bu uygulamalara -birkaç istisna dışında- hala rastlanmamaktadır. Su kıtlığı, iklim değişikliği ve getireceği sorunları halka anlayabileceği dille anlatılması için en etkili vasıta medya olmaktadır.

Tablo II.1 Bazı Ülkeler ve Kıtaların Kişi Başına Düşen Kullanılabilir Su Potansiyeli [14].

Bazı Ülkeler ve Kıtalar Ortalaması	Kişi Başına Düşen Su Miktarı (yıl / m ³)
Irak	2020
Lübnan	1300
Türkiye	1430
Suriye	1200
Asya Ortalaması	3000
Batı Avrupa Ortalaması	5000
Afrika Ortalaması	7000
Güney Amerika Ortalaması	23000
Dünya Ortalaması	7600

II.4.3 Toprak, Toprak Kaybı ve Kirliliği

Hava ve su gibi, canlıların yaşaması için vazgeçilmez unsurlardan bir diğeri de topraktır. Toprak, dünyadaki karasal ortamların yüzeyini ince bir tabaka halinde kaplayan, çeşitli kaya ve minerallerin çevre faktörlerinin etkisiyle ayrışması sonucu oluşan, içerisinde inorganik ve organik materyaller ile birlikte belirli oranlarda hava ve su bulunduran canlı bir doğal varlıktır. Bir gram toprağın içerisinde milyonlarca canlı bulunmakta ve toprak sağlığının ve verimliliğinin devamı için bunların hepsinin ayrı önemi bulunmaktadır. 1 cm. kalınlıkta toprak ancak bir kaç yüzyılda oluşabilir [17].

Toprak, dünyadaki canlı beslenmesinde esas olan tüm bitkisel ve hayvansal besinleri doğrudan veya dolaylı olarak üretmekte ve canlı neslinin devamında vazgeçilemez bir görev yürütmektedir. Toprağın uygun bir biçimde kullanılması toprakların korunması açısından zorunludur. Eğer topraklar olmasaydı veya doğada

mevcut olan topraklar, herhangi bir nedenle (erozyon gibi) tamamen kaybedilmiş olsa idi, bu gün canlı yaşamından söz etmek mümkün olmayacaktı.

Bunlara ek olarak erozyon da çok ciddi toprak sorunlarından biridir. Erozyon, toprağın su, rüzgar gibi doğal etmenler ile aşındırılması sonucunda bulunduğu yerden başka yerlere sürüklenmesidir. Ormanların insanlar tarafından tahrip edilmesi, yakılarak tarla açılması, tarım topraklarının hatalı işlenmesi, mera ve çayırların bilinçsiz kullanımı, aşırı otlatma vb. sebeplerle oluşan toprak erozyonu, bugün dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi ülkemizde de en önemli çevre sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Erozyon sadece bir toprak sorunu olmayıp, suyun kirlenmesine, verimli toprakların kaybına, tarımsal ürün kapasitesinin düşmesine yol açtığı için aynı zamanda ekonomik bir sorun kaynağıdır [17].

Toprak kirliliği, insan etkinlikleri sonucunda, toprağın fiziksel, kimyasal, biyolojik ve jeolojik yapısının bozulmasıdır. Toprak kirliliğine neden olan unsurlar; yanlış tarım teknikleri, yanlış ve fazla gübre ile tarım ilacı kullanımı, atık ve artıkları, zehirli ve tehlikeli maddeleri toprağa bırakma, kirli havanın içerdiği zehirli gazların neden olduğu asit yağmurları ve kirletici gazların toprakta birikmesi, kirlenen sularla sulanan toprağın kirlenip yapısının bozulması, tarımda kullanılan ilaçlar ve yapay gübrelerin bilinçsiz kullanımıyla uzun süre bozulmadan kalabilen katı atıkların gerekli süreçlerden geçirilmeksizin depolanması, toprağın verim gücünü azaltan ya da yok eden yanlış arazi kullanımı ve hatalı tarım işletmeciliği gibi etkenlerdir.

II.5 ÇEVRE SORUNLARININ KAYNAKLARI

Son yıllarda teknoloji ve sanayinin hızla gelişmesi, çevre sorunlarının da artmasına neden olmuştur. Artan nüfusa paralel olarak devreye giren altyapılar bile yetersiz kalmaktadır. Bu plansız endüstrileşme ve kentleşme, nükleer denemeler, bölgesel savaşlar, tarımda kimyasal maddelerin bilinçsizce kullanılmasıyla, gerekli çevresel önlemler alınmadan ve arıtma tesisleri kurulmadan yoğun üretime geçen sanayi tesisleri, çevre kirliliğini tehlikeli boyutlara çıkarmıştır. Yapılan araştırmalar mevcut çevre kirliliğinin % 50 'sinin, son 35 yılda meydana geldiğini ortaya koymaktadır [18].

Hızlı nüfus artışı, çevre sorunlarına önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Türkiye yüksek bir nüfus artış oranına sahiptir Devlet İstatistik Enstitüsü 2025 yılı için nüfusumuzun 80 milyon olacağını öngörmüştür. Bu durum ülkemizin bugün olduğu kadar, gelecekte de çevre sorunları ile karşılaşacağını bir göstergesidir.

Çevre sorunlarının kaynaklarını sıralarsak; Göçler ve düzensiz şehirleşme, kişi başına kullanılan enerji, su artışı, ormanların tahribi, yangınlar ve erozyon, aşırı otlatma ve doğal bitki örtüsünün tahribi, konutlardaki ve işyerlerindeki ısınmadan kaynaklanan hava kirliliği, motorlu araçlar ve deniz araçları, maden, kireç, taş ve kum ocakları, gübre ve zirai mücadele ilaçları, doğal afetler, atıksuların arıtılmaksızın alıcı ortamlara verilmesi ve sulamada kullanılması, katı atıklar, sulak alanların ve göllerin kurutulması, arazilerin yanlış kullanımı, kaçak avlanma, tıbbi cihaz yaygınlaşması ile meydana gelen radyasyon, gürültü...[18]

Yukarıda gösterilen temel çevre sorunları halka mutlaka medya tarafından yansıtılmalıdır. Bunun için bu konuları anlayan ve halk diline çevirebilecek muhabirlerin olması gerekir. Temel zorluk; bu konulara vakıf bilim insanları olduğu halde onların bu bilgileri sade vatandaşın anlayacağı lisana çevirip medyaya ulaştıramamasıdır. Burada aracılığı yapacak olan gerekli eğitimi almış, beceriyi kazanmış çevre muhabirleridir.

II.6 ÇEVRE EĞİTİMİ

Eğitim, en genel anlamıyla davranış değiştirme sürecidir. Yani bireyde istenilen davranışların yerleşmesi, olumsuz davranışların sonlandırılması amacıyla sürdürülen sistematik bir programdır. Eğitim, önceden saptanmış esaslara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesidir [19].

Çevre Eğitimi ise; bireylerde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, olumlu, kalıcı, davranış değişikliklerinin kazandırılması ve doğal, tarihi, kültürel, sosyo-estetik değerlerin korunması, aktif katılım sağlanması ve sorunların çözümünde görev alma olarak tanımlanabilir [20].

Çevre sorunlarının en büyük özelliği global olmasıdır. Bundan dolayı çevrenin korunması sadece çevrecilerin, çevre eğitiminin verilmesi de sadece çevre eğitimcilerinin görevi değildir. Çevrenin korunması hepimizin görevidir.

Günlük yaşamımızda amacımıza ulaşmada birçok sorunlarla karşılaşırız. Bu sorunların üstesinden gelmek için de çeşitli araçlar kullanırız. Çevre eğitimi de dünyanın sonunu getirebilecek sorunların ortadan kaldırılması için vazgeçilmez olan bir araçtır. Bu eğitim yoluyla çevre bilincine sahip bireylerin yetiştirilmesi hedeflenir. Bu bakımından çevre eğitimi, çevre bilimi veya diğer ekolojik içerikli eğitimlerden farklılık gösterir. Çevre eğitimi, bir yandan ekolojik bilgileri aktarırken

diğer yandan da bireylerde çevreye yönelik tutumlarının gelişmesini ve bu tutumların davranışa dönüşmesini sağlar.

Çevre eğitimi, çevrenin korunması için tutumların, değer yargılarının, bilgi ve becerilerin geliştirilmesi ve çevre dostu davranışların gösterilmesi ve bunların sonuçlarının görülmesi sürecidir. Bu süreç ne kadar erken yaşta başlarsa o kadar iyi ve verimli sonuç verir. Çünkü, okulöncesi ve okul çağlarında oluşan ilgiler ve tutumlar gelecekteki istendik davranışların temelini oluşturur. Özellikle çocukluk çağında ve genç yaşta oluşan değer yargıları ve tutumlar, erken yaşlarda Doğayla olan ilişkilerde empatinin gelişmesi ve Doğaya karşı sevginin oluşmasında oldukça önemlidir.

70'li yıllardan itibaren dünyanın önde gelen liderleri, giderek artan çevre sorunlarını ve bunların doğurduğu sonuçları kabullenmeye başlamışlardır. Birkaç ülke, "çevre eğitimi" kavramını kabul edip bunun uygulanması için programlar geliştirmişlerdir. Bu hareket, 1972 yılında Stockholm'de yapılan **İnsan Çevresi Konferansı** ile uluslararası bir boyut kazanmıştır [21].

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu(UNESCO) – Birleşmiş Milletler Çevre Programı(UNEP) işbirliğiyle dünyada ilki olmak üzere 1977 yılında bakanlar seviyesinde Tiflis'de toplanan hükümetlerarası Çevre Eğitim Konferansı. Tiflis Konferansının Bildirgesi ve Önerileri, çevre eğitiminin insan eğitiminde yerini alması için bir dönüm noktası olmuştur [21].

Şu anda dünyada uygulanan farklı çevre eğitim programları içinde en gelişmiş olanlar Tiflis Bildirgesi hedef, amaç ve esasları doğrultusunda olanlardır [22].

Tiflis Bildirgesi'ne Göre Çevre Eğitiminin Amaçları:

1. BİLİNÇ: Bireylerin ve toplumların, tüm çevre ve sorunları hakkında bilinç ve duyarlılık kazanmasını sağlamak;
2. BİLGİ: Bireylerin ve toplumların çevre ve sorunları hakkında temel bilgi ve deneyim sahibi olmalarını sağlamak;
3. TUTUM: Bireylerin ve toplumların çevre için belli değer yargılarını ve duyarlılığını, çevreyi koruma ve iyileştirme yönünde etkin katılım isteğini kazanmalarını sağlamak;
4. BECERİ: Bireylerin ve toplumların çevresel sorunları tanımlamaları ve çözümlenmeleri için beceri kazanmalarını sağlamak;
5. KATILIM: Bireylere ve toplumlara, çevre sorunlarına çözüm getirme çalışmalarına her seviyeden aktif olarak katılma imkanı sağlamak.

Çevre Eğitimi için tüm dünyada ana temeller oluşturan Tiflis Bildirgesinin hedef, amaç ve esasları, dünyanın birçok modern ülkesinde değişik eğitim yöntemleri içinde uygulanmaktadır [22].

Çevre eğitimi yalnız bilgi vermek ve sorumluluk hissi oluşturmakla kalmamalı, insan davranışını da etkilemelidir. Bunun için eğitim çalışmalarında işitsel ve görsel materyaller ile uygulamaya ağırlık verilmelidir. Ve insanları bilinçlendirme konusunda görsel, işitsel ve yazılı medya da üstüne düşeni yapmalıdır. Medya günümüzde insanları etkilemenin en güçlü yoludur. İşte bu nedenle medya çalışanlarının bu konuda bilinçli olması çok önemlidir. Toplumumuzun büyük bir kısmında çevre bilincinin yeterince oluşmaması nedeniyle çevre, ilgilenmeye değmeyen bir konu olarak algılanmaktadır. Medyanın bu konuda daha hassas ve bilinçli tutumu insanları bu konuda daha duyarlı olmaya sevk edecektir. Çevre haberleri bugün görsel ve yazılı medyanın içinde özellikle son yıllarda görülen çevre felaketleriyle gündeme gelmeye başlamıştır. Ancak çevre ve insanların bu konuda bilinçlendirilmesine dayalı haberler, maalesef üzerinde fazla durulmadığından yetersiz kalmıştır. Medyadaki çevre haberleri insanların bilinçlendirilmesi açısından çok güçlü bir yoldur ama bunun için asıl gerekli olan bu haberlerin sıklığı ve bu haberleri yazan yazarların ve köşe yazarlarının bu konudaki eğitim ve tecrübelerinin yeterli olmasıdır. Bu konuda eğitilmiş yeni gazeteciler yetiştikçe, medyanın da bu konuyla ilgili daha çok yerli haber ve yorum yapabileceği doğal bir sonuç olarak görülebilir.

BÖLÜM III

GENEL BİLGİLER 2- ÇEVRE HABERCİLİĞİ VE EĞİTİMİ

Bu bölümde, çevre haberciliği ve eğitimi üzerine yapılan literatür araştırmasına yer verilmiştir. Ancak daha önce haber ve habercilik hakkında kısa bilgilerin sunulması uygun görülmüştür.

III.1 HABER KAVRAMI

Haber, yazılı, elektronik ve görsel basının birincil ve en önemli ürünüdür. Habere yer vermeyen bir basın yayın organı düşünülemez. ‘Haber’ diye adlandırılan bazı bilgilerin toplanması ve bireylere aktarılmasının kökeni, toplumsal yaşamın başladığı döneme kadar inmektedir. Mısır’da Milattan Önce(M.Ö.) 1750 yıllarında, çeşitli bilgilerin yer aldığı resmi bir gazetenin yayımlandığı bilinmektedir. Bazı bilgi ve düşüncelerin elle yazılarak satılmasına ise ilk kez 14. yüzyıl sonlarında Venedik’te rastlanmıştır [23].

Haber, temelinde, bireyi yaşamsal olarak ilgilendiren gelişmeler ve bu gelişmelere ilişkin bilgilerdir. Kitle iletişim araçlarında yer alan haberler, bireyleri kişisel, yerel, yöresel, ulusal ve uluslararası düzeyde; toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamdaki gelişmelerden bilgi sahibi kılar. Özetle haber, kişileri bilgilendirir, eğitir, eğlendirir, üzer, sevindirir, eyleme yöneltir ya da eylemden vazgeçirir [23].

Yukarıdaki tanımdan yola çıkarak, haber “olay”dır diyebiliriz. Olay çeşitli olguların, belirli bir yer ve zaman içinde geçmesi sürecidir. Olay ayrıca ortaya çıkan, oluşan durum, olağan olmadığı için toplumun ilgisini çeken olgudur. Olay bir eylem olabileceği gibi bir söylem veya her ikisinin karışımı da olabilir. Herhangi bir olayın haber olabilmesi için sahip olması gereken nitelikler ve haber türleri “Gazetecilik Alanı Haberin Nitelikleri” adlı yazıda aşağıdaki gibi sıralanmıştır [23].

III.1.1 Haberın Nitelikleri

Haberin nitelikleri, haberin olmazsa olmaz koşullarındandır. Başka bir deyişle haberin üzerine inşa edildiği temel taşlardır. Haberın nitelikleri şöyle sınıflandırılabilir:

III.1.1.1 Doğruluk

Haberin doğru olması, haberde verilen bilgilerin doğru olması anlamına gelir. Yalan ya da yanlış bilgi haberde yer almamalıdır. Yalan yanlış kulaktan dolma bilgilerle yazılan haber, gerçekten farklı anlamlara yol açar. Habere, en hızlı ulaşmak ve en hızlı yayınlamak adına doğruluk ilkesinden ödün verilmemelidir. Habercinin temel amacı, haberde doğru bilgileri vermektir. Habere konu olan olay, durum ya da kişiye ait bilgi, en az iki kaynaktan doğrulattırılmalıdır. Kuşkuyla görülen veriler mutlaka araştırılarak teyit edildikten sonra verilmelidir.

III.1.1.2 Gerçeklik

Habere konu olan bilgilerin gerçeğe uygun olması gerekir. Gerçeklik, verilen habere konu olan içeriğin haber verildiği sırada olayla ilgili duruma uygunluk anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle gerçeklik, olayın varlığının gerçek olması anlamına gelir. Haberi aktaranın amacı gerçeği ortaya çıkarmak olmalıdır.

III.1.1.3 Nesnellik

Haber, gerçeğe sadık kalmalıdır. Olayın, durumun, kişilerin aktardıklarının çerçevesini ortaya koymalıdır. Bu açıdan nesnellik gerçeğin doğru yazılması ve aktarılan olay dokusunun doğru olmasıdır.

III.1.1.4 Anlamlılık

İletişim, anlam iletimidir. Ancak sadece söylenen sözün doğru anlatılması yetmez. Sonuçta dil ve görüntülerle gerçekleşen bu eylemde, anlamlılık için açıklık, sadelik, anlaşılabilirlik, gibi kurallar önemlidir.

III.1.1.5 Kesinlik

Haberde yer alan verilerin doğruluğunun tartışılmaz olması ve kuşkuyla yer vermemesi anlamına gelir.

III.1.1.6 Hızlılık

Habercilikte geçerli olan “Haberi doğru al, öncelikle ver” ilkesidir.

III.1.1.7 Tutarlılık

Metni oluşturan verilerin mantıklı bir bütün oluşturmaları gerekir. Cümlelerin birbiriyle çelişmemesi için birbiriyle bağlantılı olması ve belirli bir anlam bütünlüğü içermesi gerekir. Bunun için cümleler dilbilgisi kuralları açısından uygun olmalıdır.

III.1.1.8 İnanılrlık

Haberde inanılrlığı, bilginin bir kaynağa dayanmasını gerektirir. Kaynağın statüsü, unvanı vb. inanılrlığı desteklemektedir. Bu nitelik uzmanlık ve güvenilirlik gerektiren çevre haberleri ve haberciliği için en temel özellik olduğu için ileride tekrar üzerinde ayrıntıyla durulacaktır. Haberlerde inanılrlık özelliğini sağlayan iki unsur vardır:

Uzmanlık: Kaynağın konuyla ilgili yetkinliği, bilgisinin yeterli olup olmaması anlamına gelir. Eğer kaynak gerçekten konunun uzmanıysa, okuyucuya ve izleyiciye aktarılan bilgi daha çabuk kabul görmektedir. Cümlelerin içeriği kaynağa bağlı olarak farklı algılanır.

Güvenilirlik: Okuyucu veya izleyicinin, kaynağın, mesajını kişisel bir çıkar amacıyla söylemediğini kabul etmesi önemlidir. Bunun dışında güvenilirliğin diğer bir boyutu da kaynağın, daha önce kamuoyunu yanlış yönlendirecek bilgiler verip vermemesidir. Bu da o kaynağın, diğer haberlerde de inanılrlığını ve güvenilirliğini zedeleyen faktörlerden biridir.

III.1.2 Haber Türleri

Haberler niteliklerine göre genel, basit ve karmaşık olmak üzere üçe ayrılabilir.

III.1.2.1 Genel Haberler

Konuları itibariyle her zaman ortaya çıkabilecek haberlerdir. Günlük yaşamda sıkça karşı karşıya gelinen rutin olayları içerir: Kısa kişi haberleri Konuşmalar, görüşmeler (mülakat) Toplantılar (her türlü bilimsel, kültürel ve sanatsal), törenler (açılış, temel atma, anma yıldönümleri, üretime geçme vb.), gösteriler, yarışmalar, şenlikler. Bu tür haberler uzmanlaşmaya gerek duyulmayan haberlerdir. Bu nedenle bütün muhabirlerin yazabilecekleri haberlerdir.

III.1.2.2 Basit Haberler

Konulu haberlerdir. Yorum içermediklerinden düzenlemeleri fazla uğraş istemez. Kolaylıkla kaleme alınabilir: Ölüm, hastalık, cenaze haberleri; Yangın, sel, deprem gibi doğal afetler, kazalar; Mevsim ve hava durumuyla ilgili haberler; cinayet haberleri.

III.1.2.3 Karmaşık Haberler

Karmaşık haberler beşe ayrılır:

- Mahkeme haberleri;
- Hükümet, siyasi parti, politika haberleri;
- İş, endüstri, tarım, çalışma hayatı haberleri;
- Sosyal, sağlık, fen, teknoloji ve çevre bilimleri üzerine, genelde inceleme ve araştırmaya dayalı haberler;
- Din, tarikat, felsefe gibi bilgileri ve olayları yansıtan haberler.

Bu haberlerin daha iyi oluşturulması, inanırlık niteliğini kazanması için habercinin uzmanlaşma zorunluluğu vardır. Bu haberler, objektiflik kriteri göz önünde tutularak ayrıntı, uğraş ve araştırmayı gerektirmektedir. Bu da ancak habercinin konu üzerine uzmanlaşması sayesinde mümkündür.

Maryland Üniversitesi'nde gazetecilik profesörü olan ve bilimsel yazı konusunda iki kitabın editörlüğünü yapmış olan Carol Rogers, karmaşık haber yazarlarına iki yararlı ipucu vermektedir: Birincisi: *“Kimlik belirtme meseleleri.- kaynak- Gazeteciler genellikle alıntı yaptıkları uzmanların kimliğini anlamlı bir şekilde açıklamazlar. Oysa seslendiğiniz kitlenin neden bu kişiden alıntı yaptığınızı bilmeye hakkı vardır. Sözgelimi, iklim değişiklikleri hakkındaki uluslararası bir konferansı konu alan bir yazıda, Beyaz Saray Bilim ve Teknoloji Dairesi başkanının sözlerinden alıntı yapılmış; ancak bu kişinin saygıdeğer bir bilim insanı olduğundan bahsedilmemiştir. Oysa öyküde bu bilgiyi vermek, hedef kitlenin bu kişinin yorumlarının geçerliliğini daha iyi değerlendirmesini sağlayacaktı.”* [24].

Rogers'ın ikinci ipucu şudur: *“Hedef kitle, özellikle karmaşık konularda gazetecilerin elde ettiği arka plan ve geçmiş bilgilerine sahip değildir. Dolayısıyla, sözgelimi, bilimsel bir konferans konu alınıyorsa, hedef kitlenin dünkü öyküyü okuyup dinlediğini veya yarınkini okuyup dinleyeceğini varsayılmamalıdır. Hedef kitleye, meseleyi anlamalarını sağlayacak kadar arka plan bilgisi verilmeli ve bunu*

sanki hedef kitlenin konuyla ilgili okuyup dinleyeceği tek öykü okudukları yazıymış gibi yapılmalıdır.” [24].

Örnek olarak, temelinde aynı olan haberin çeşitli şekilleri aşağıda gösterilmiştir [24].

a) K.Kutbu'na tropik iklim hakimmiş.

b) Kuzey Kutbu'nda eskiden tropik bir iklimin hakim olduğu ortaya çıktı.

c) Kuzey Kutbu'nda araştırmalar düzenleyen bilim adamları, bölgenin gizemli geçmişine dair önemli veriler elde ettiler. Zorlu doğa koşulları nedeniyle araştırmaların zorlukla yapıldığı bölge, başarıyla sonuçlanan yeni araştırmalara göre tropik bir geçmişe sahip.

d)Verilere göre 55 milyon yıl önce Kuzey Kutbu'ndaki sıcaklık değerleri ılık bir yaz gününe denk geliyor. Bilim adamları bir bölgenin geçmişine dair ipuçları elde etmek için öncelikle yerin dibindeki kalıntıları inceler. Kuzey Kutbu'nun geçmişi hakkında elde yok denecek kadar az veri bulunmasının nedeni ise bölgenin zorlu doğa koşullarına sahip olması. Fakat son zamanlarda araştırmacılar güçlü araçlarla bölgede geniş bir alanı kapsayacak şekilde okyanusun dibinden önemli kalıntılar çıkarmayı başardılar.

e) Arctic Coring Expedition (ACEX) isimli bir proje dahilinde araştırmacılar tarafından elde edilen ve incelenen bu fosil ve mineraller, bilim adamlarına göre, bölgede 55 milyon yıl önce ortalama yaz sıcaklığının 24 santigrat derece olduğunu gösteriyor. Bu dönemde, su yüzeyinde buzulların bulunmadığı da ekleniyor. Bu değer, o dönem için daha önce tahmin edilen mevsim modellerinin sunduğu verilerden 10 derece daha fazla. Bilim adamları bu sıcaklık artışını jeolojik hareketlenmelerden ziyade, küresel boyutta ani atmosferik değişimlere bağlıyor. Yürütülen tahminlere göre yer kabuğundan fıskıran metan ve benzeri gazların atmosferde sera etkisi yarattığı üzerinde duruluyor.

Yukarıda çeşitli şekilde verilen haber karmaşık haber türüne bir örnektir. Çeşitli şekilde verilen haberin kaynağı hep aynı olmasına rağmen tabii ki en sonda verilen haber şekli ile inandırıcılığı ve güvenilirliği en yüksektir. Ancak bu tür haber yazımı ilgili kaynaklara ulaşım ve anlama ile mümkündür. Bu da o alanda –çevre- uzmanlık demektir.

III.2 ÇEVRE HABERCİLİĞİ

Çevre haberleri, sağlık ve bilim haberleriyle birlikte karmaşık haber niteliğini taşırlar ve muhabirlikte aynı katagoride ele alınırlar. Bunlar bilimsel niteliği olan haberlerdir. Sağlık ve çevre haber ve yazıları insanların hayatında doğrudan etkiye sahiptir. Bunlar insanları eğitebilir, böylece insanlar kendilerini koruyabilirler. Sağlık, bilim ve çevre konularını özel görev olarak seçen gazeteciler, kuş gribinden insanın gen haritasına ve bataklığa dönüşen nehirlerin etkilerine kadar her konuda haber yapabilir. Bu konuların her birinde, konunun esasındaki meseleler karmaşıktır ve gazetecinin görevi bunları anlaşılır bir şekilde açıklamaktır. Bu çalışmada konu çevre haberleri olduğu için odaklanma ilgili bilgiler üzerine yoğunlaşacaktır.

Hindistan Yeni Delhi’de Kitle İletişim Enstitüsünde Nisan 2008’de yapılan bir çalıştay, gazetecilere çevre haberciliği üzerine uzmanlaşmaları hususunda bir çağrıyla son bulmuştur [25].

Mevcut çevre sorunlarının tümünü kapsayan çevre muhabirliği, yeni tanımlanan sorunlarından da haberdar olmak ve kamuya duyurmak durumundadır.

Wikipedia’da (ref) tanımlandığı şekliyle çevre haberciliği, insanoğlunun kendi türü dışındaki canlı cansız varlıklarla etkileşimiyle ilgili olarak ortaya çıkan olaylar, sorunlar ve eğilimler hakkındaki bilgileri toplama, doğrulama, yazma, yayınlama ve yayma işlemleridir. Çevre habercisi / muhabiri,

- bilimsel lisanı ve uygulamaları anlamalı;
- geçmişteki çevresel olaylar hakkında bilgili olmalı;
- çevre politikaları ve çevre örgütleri hakkında bilgili olmalı;
- güncel çevre sorunları hakkında genel bilgi sahibi olmalı;
- tüm karmaşıklarına rağmen bütün bu bilgileri kolaylıkla anlaşılabilir bir şekilde kamuya iletebilmelidir [26].

Bunun için de ya gazeteci olup sonradan çevre ve ekoloji hakkında temel bilgi kazanmak veya çevreyle ilgili bilimlerde uzman olup sonradan gazetecilik eğitimi kazanmış olmak gerekir. Knight Centre for Environmental Journalism den Jim Detjen’e göre iyi bir çevre muhabirliğinin temelinde sağlam bir fen bilgisi yatmaktadır. Çevre muhabirinin görevi teknik bilgileri halka anlayacağı ve ilginç gelecek şekilde sunmaktır.

Çevre muhabirliğinde, çevre savunuculuğunun ağır basması yönünde genel bir kanı mevcuttur. Çevre savunuculuğu, doğa ve çevre sorunları hakkında ve taraf

olarak, bilgi sunumudur. Haberin nesnellik özelliğine aykırı olmasına rağmen, çevre haberciliğinin çevre lehine taraf olması konusunda görüşler çok yaygındır.

III.2.1 Çevre haberciliğinin tarihçesi

Doğa hakkında yazarlığın geçmişi, Christopher Columbus'un yazdığı keşif hikayelerine kadar geri gitse bile, çevre haberciliği 1970'li yıllara kadar tam olarak şekillenmemiştir. Çevre muhabirliğinin bir meslek olarak ortaya çıkması, Rachel Carson'un "Sessiz Bahar" (Silent Spring) adlı kitabının 1962 yılında yayınlanması (2005 Uluslar arası Gazeteciler Federasyonu (IFEJ) kongre, New Delhi) ve 1970'li yıllarda Birleşmiş Milletler(BM) ve UNESCO tarafında yapılan seri toplantılar ve peş peşe başlatılan yeni programların (UNEP, Uluslar arası Çevre Eğitimi Programı (IIEP)) ortaya çıkması ve çevre politikalarının ve yasaların çıkmasıyla birlikte gerçekleşmiştir. '60'lı ve '70'li yıllarda politik sahneye parlak bir çıkış yapan çevre örgütleri, çevre sorunları hakkında kamuoyunda güçlü bir farkındalık yaratıp çevre politikalarının geliştirilmesinde etkili olmaya başladı. Medya da bu akımı izledi ve 70li ve 80 li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri(ABD) gazeteleri çevre muhabirleri istihdam etmeye başladı. O zamanlardan beri, zaman zaman gündemden düşse bile çevre sorunları üzerinde kamunun ilgisini sürdürmeye devam etmiştir [26].

Bir gazetecilik alt alanı olarak Çevre Muhabirliği, 1990 yılında National Geographic dahil olmak üzere ABD'nin saygın yazılı ve görsel medya kanallarında görev yapan ödüllü muhabir, editör ve yapımcılar tarafından "Çevre Muhabirleri Derneği" (Society of Environmental Journalists) kurulmasıyla gazetecilik sektöründe daha fazla tanındı ve kabul gördü. Çevre Muhabirleri Derneği'nin misyonu "çevre haberlerinin nitel ve fiziksel kalitesini ve doğruluğunu yükselterek çevre sorunlarının kamu tarafından daha iyi ve daha yaygın olarak anlaşılmasını sağlamaktır [26].

Bugün yurtdışındaki pek çok yüksek öğretim kurumunda hem gazetecilik eğitimi lisans programı çerçevesinde hem de uzmanlık dalı olarak çevre muhabirliği eğitimi veren lisansüstü eğitim programları mevcuttur. Yurt dışındaki bu programlar ve ülkemizdeki durum sonraki bölümde ayrıntılı olarak sunulacaktır.

III.2.2 Çevre Muhabirleri İçin Etik Kurallar

19-23 Ekim 1998 tarihleri arasında Colombo Sri Lanka'da yapılan Uluslararası Çevre Muhabirleri Kongresi'nde çevre muhabirleri için etik kurallar aşağıdaki gibi belirtilmiştir [27].

1. Temiz çevre ve sürdürülebilir kalkınma temel haktır ve yaşam, sağlık ve esenlik haklarıyla yakından ilişkilidir. Çevre muhabirleri kamuyu evrensel, ulusal veya yerel seviyede kendini gösteren tüm çevresel tehditler hakkında bilgilendirmelidir;
2. Medya, çoğu insan için tek bilgi kaynağı durumundadır. Çevre muhabirinin görevi, kamunun çevre sorunları hakkındaki farkındalık seviyesini yükseltmektir. Çevre muhabiri ticari veya politik çıkar etkisi altında kalmaksızın çevre üzerine ortaya çıkan yeni bilgi, haber ve görüşü bildirmeye gayret etmelidir;
3. Çevre muhabiri mümkün olduğu kadar haber/bilgi kaynağını göstermeli, alarmist veya spekülasyona dayalı veya yanlı yorumlardan kaçınmalıdır.
4. Çevre muhabiri ulaştığı haber/bilgi kaynaklarına diğer ilgili kişi, kuruluş veya meslekdaşlarının ulaşmasına da yardımcı olmalıdır.
5. Çevre muhabiri daha önce doğru olduğuna inandığı bilgileri, son gelişmeler ışığında gerekirse düzeltilmeli ve yeni analizlerle kamu görüşünü etkilemekte tereddüt yaşamamalıdır.

BÖLÜM IV

ÇALIŞMALAR

IV.1. MATERYAL

Bu çalışmada yurtiçi gazete haberleri için Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Akşam gazetelerinin, dış basından ise New York Times gazetesinin 2006 yılı içerisindeki çevre haberleri; çevre ile ilgili verilen dersler için eğitim kurumları ve bu kurumların internet sayfaları kullanılmıştır.

IV.2 YÖNTEM

IV.2.1 Gazete Haberleri

Bu çalışmada Türkiye'nin en büyük gazetelerinden Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Akşam gazetelerinin 2006 yılındaki çevre haberleri; günümüzün en büyük çevre sorunları olan, Çevre Bilinci ve Eğitimi, Küresel Isınma ve İklim Değişikliği, Katı Atık, Ozon Tabakası, Su Kıtlığı ve Su Kirliliği genel başlıkları altında toplanmıştır. Daha sonra bunlar, ülkemizdeki çevre araştırmaları ve çevre bilincinin değerlendirilmesinin bir göstergesi olarak her gazete için yurtiçi ve yurtdışı kaynaklılar olarak ayrılmış ve köşe yazısı olanlar ayrıca belirtilmiştir. Bir konu üzerinde köşe yazısının fazlalığı o konuya, o gazete ve o ülkede verilen önemi yansıttığı düşünülmektedir. Ayrıca, bütün gazete haberlerinin doğrulukları da gözden geçirilmiştir

İnternet arşivinin çok zengin ve düzenli olması açısından yabancı gazete olarak New York Times seçilmiştir. Bu gazetede 2006 yılında çıkan çevre haberleri de, incelediğimiz Türk gazetelerin çevre haberleri gibi Çevre Bilinci ve Eğitimi, Küresel Isınma ve İklim Değişikliği, Katı Atık, Ozon Tabakası, Su Kıtlığı ve Su Kirliliği başlıkları altında toplanmış ve bunların sayıları saptanmıştır. Bütün bu veriler tablolar haline getirilip analiz edilmiştir.

IV.2.2 Öğretim Programları- Lisans ve Lisansüstü Eğitim

Ülkemiz İletişim fakültelerinde gelecekte gazeteci olacak öğrencilerin aldığı çevre ile ilgili dersler ve Lisansüstü eğitim veren enstitüler internet üzerinden araştırılmış ve bunlar yabancı ülkelerdeki eşdeğer seviyedeki öğretim programları ile karşılaştırılmıştır. Burada amaç yabancı ülkelerle bizim ülkemizdeki çevre haberciliği eğitimine verilen önemin ve duyarlılığın karşılaştırmaktır.

IV.2.3 Sivil Toplum Örgütleri ve Sürekli Eğitim

Meslek odaları ve dernekler sivil toplum örgütleri olarak tanımlanırlar. Bu örgütlerin de ilgili mesleğin eğitimine katkıda bulunmaları beklenir. Bu başlık altında da hem yurt içinde hem yurt dışında çevre haberciliği/muhabirleri derneklerinin varlığı ve etkinlikleri internet aracılığıyla araştırılmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

V.1 GAZETE HABERLERİ

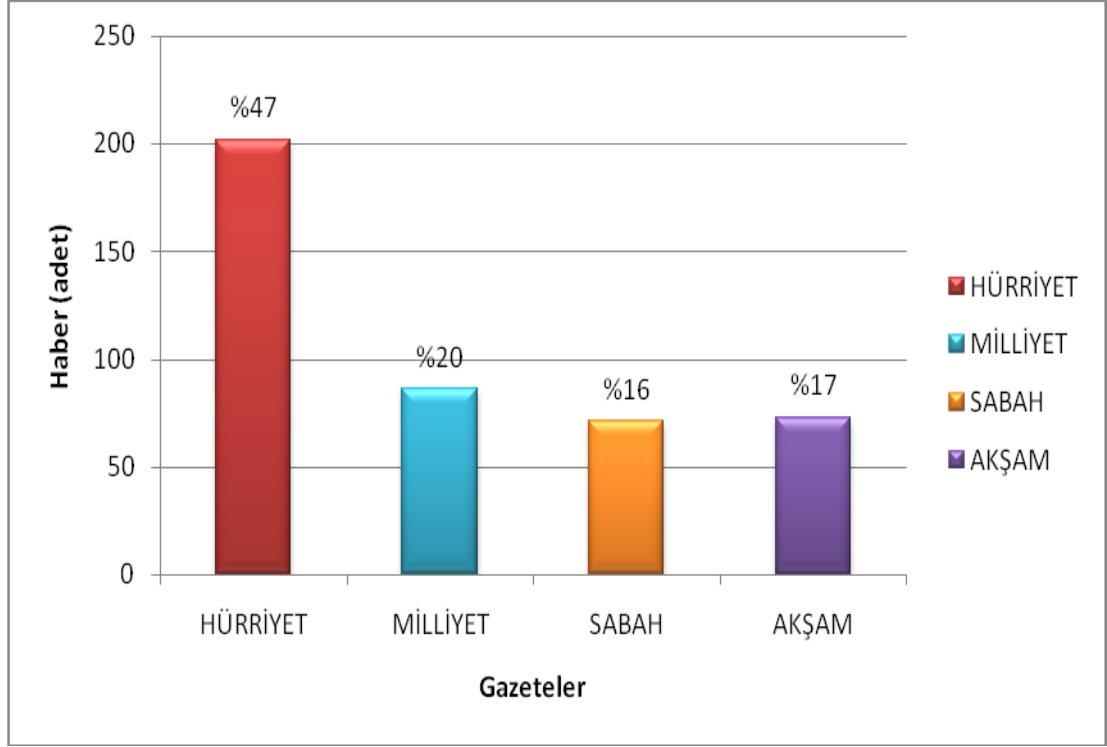
V.1.1 Yurtiçi

Öncelikle ülkemizdeki Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Akşam gazetelerinin 2006 yılı çevre haberleri Tablo V.1 de toplanmıştır.

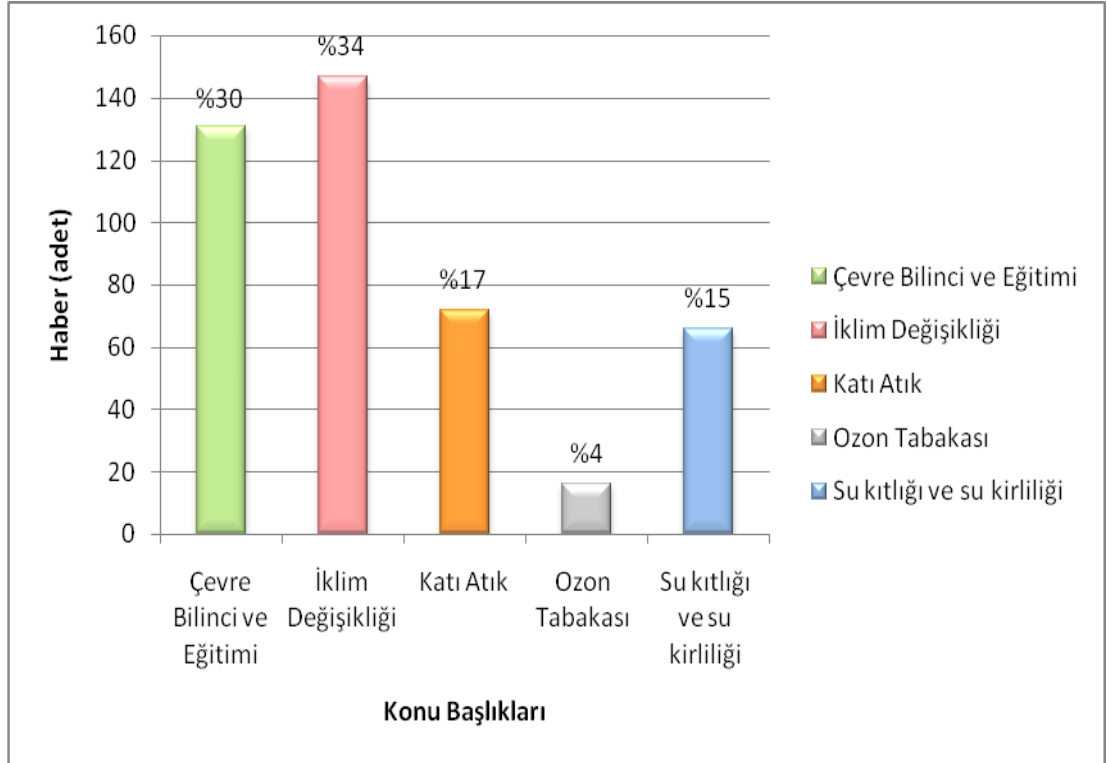
2006 yılında adı geçen dört gazetemizde çevreyle ilgili toplam 432 adet haber/yazı yayınlanmıştır. Bunlardan 202 tanesi Hürriyet'te, 86 tanesi Milliyet'de, 71 ve 73 taneleri sırasıyla Akşam ve Sabah gazetelerinde yayınlanmıştır. Diğer bir deyişle toplam çevre haberlerinin % 47'si Hürriyet'te, %20'si Milliyet'de, %17 ve %16'sı sırasıyla Akşam ve Sabah gazetelerinde yayınlanmıştır. Toplam haberler içinde en fazla gündeme gelen çevre sorunu %34 ağırlıkla **Küresel Isınma ve İklim Değişikliği**, en az gündeme gelen çevre sorunu ise %4 ağırlıkla Ozon Tabakası'dır. (Şekiller V.1 ve V.2)

Tablo V.1 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri/Yazıları Dağılımı

	HÜRRİYET		MİLLİYET		SABAHA		AKŞAM		TOPLAM	
	Haber Sayısı (gazete içindeki %)	Toplam haber sayısı içindeki Yüzdesi	Haber Sayısı (gazete içindeki %)	Toplam haber sayısı içindeki Yüzdesi	Haber Sayısı (gazete içindeki %)	Toplam haber sayısı içindeki Yüzdesi	Haber Sayısı (gazete içindeki %)	Toplam haber sayısı içindeki Yüzdesi	Haber Sayısı	Toplam haber sayısı içindeki Yüzdesi
Çevre Bilinci ve Eğitimi	54(%27)	%13	33(%38)	8%	21(%29)	5%	23(%32)	5%	131	30%
İklim Değişikliği	87(%43)	%20	31(%36)	7%	14(%20)	3%	15(%20)	4%	147	34%
Katı Atık	21(%10)	%05	12(%14)	3%	20(%28)	5%	19(%26)	4%	72	17%
Ozon Tabakası	10(%5)	%02	1(%01)	0%	2(%3)	0%	3(%04)	1%	16	4%
Su kirliliği ve su kirliliği	30(%15)	%07	9(%10)	2%	14(%20)	3%	13(%18)	3%	66	15%
TOPLAM	202	%47	86	%20	71	16%	73	17%	432	100%

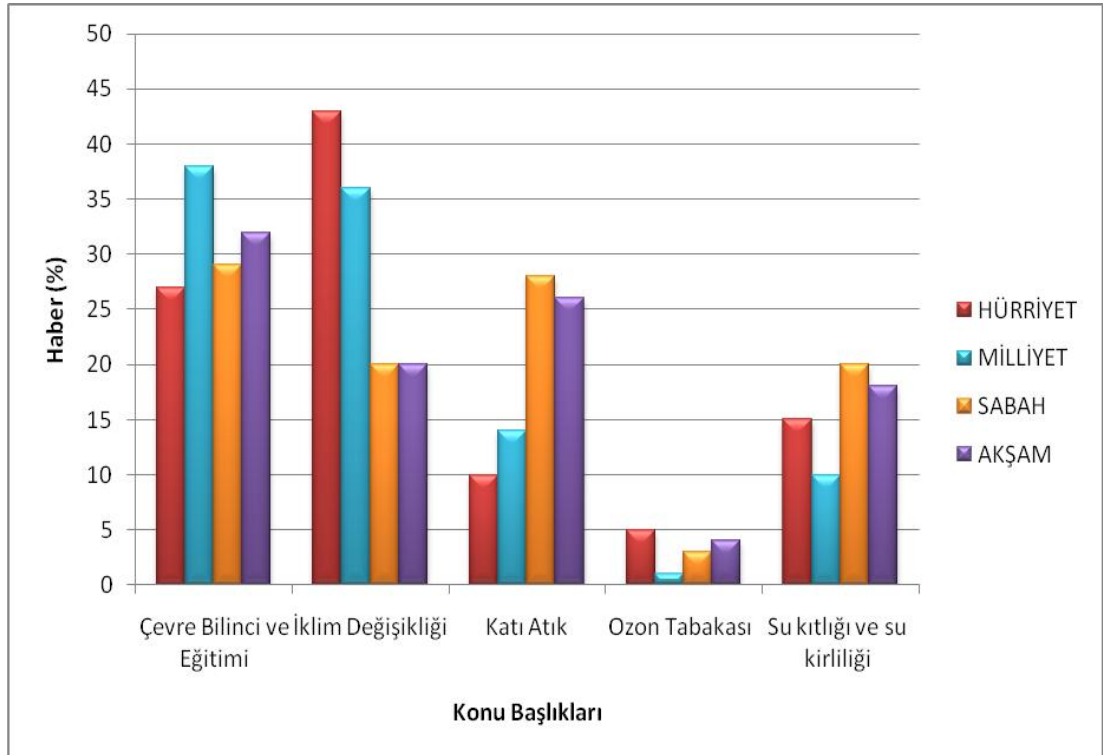
Şekil V.1: Yurtdışı Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri/Yazıları Dağılımı

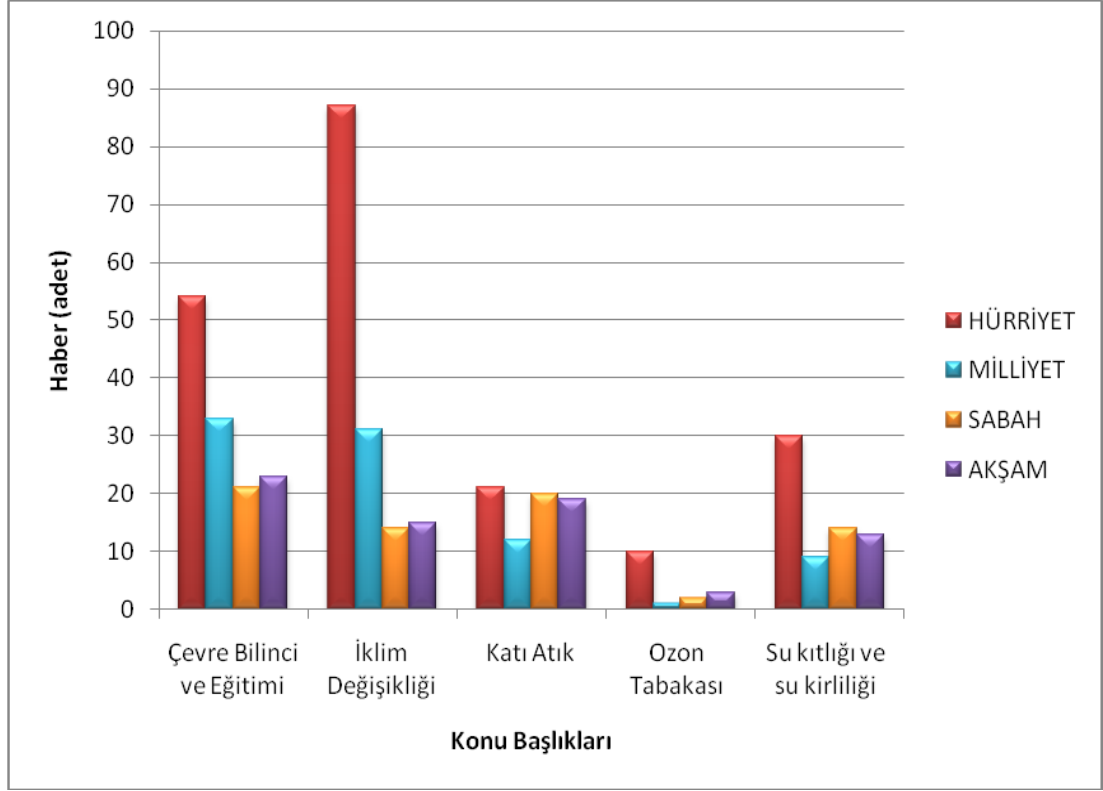
Şekil V.2: Yurtdışı Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberlerinin/Yazılarının Konu Başlıklarına Göre Dağılımı

Hürriyet’de 2006 yılında çıkan 202 çevre haberi içinde %43 ağırlıkla Küresel Isınma ve İklim Değişikliği en fazla, en az gündeme gelen çevre sorunu ise %5 ağırlıkla Ozon Tabakası’dır. Milliyet’de 2006 yılında çıkan 86 çevre haberleri içinde %36 ağırlıkla Küresel Isınma ve İklim Değişikliği ikinci sırada gündeme gelmiştir. Az bir farkla (%38) birinci sırada Çevre Eğitimi doğrultusunda bilgiler yer almaktadır. Bu gazetede de en az gündeme gelen çevre sorunu ise %1 ağırlıkla Ozon Tabakası’dır. Sabah’da 2006 yılında çıkan 71 çevre haberi içinde %29 ve %28 ağırlık sırasıyla Çevre Bilinci ve Eğitimi ve Katı Atık sorunları yer almıştır. En az gündeme gelen çevre sorunu ise %3 ağırlıkla Ozon Tabakası’dır. Akşam’da 2006 yılında çıkan 73 çevre haberi içinde Çevre Bilinci ve Eğitimi %32 ağırlıkla en fazla gündemde olan madde olurken %26 ve %20 ağırlık sırasıyla Katı Atık ve İklim Değişikliği sorunları 2. ve 3. sıralarda yer almıştır., en az gündeme gelen çevre sorunu ise %1 ağırlıkla Ozon Tabakası’dır. (Şekil V.3)

Ayrıca incelediğimiz Türk gazetelerin çevre haberlerini/yazılarını konu başlıklarına göre ayırıp, sayılarını karşılaştırdığımızda; **Hürriyet** gazetesinin her başlık için ilk sırada yer aldığı görülmektedir. (Şekil V.4)

Şekil V.3: Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberlerinin/Yazılarının Konu Başlıklarına Göre Haber Yüzdelerinin Karşılaştırılması

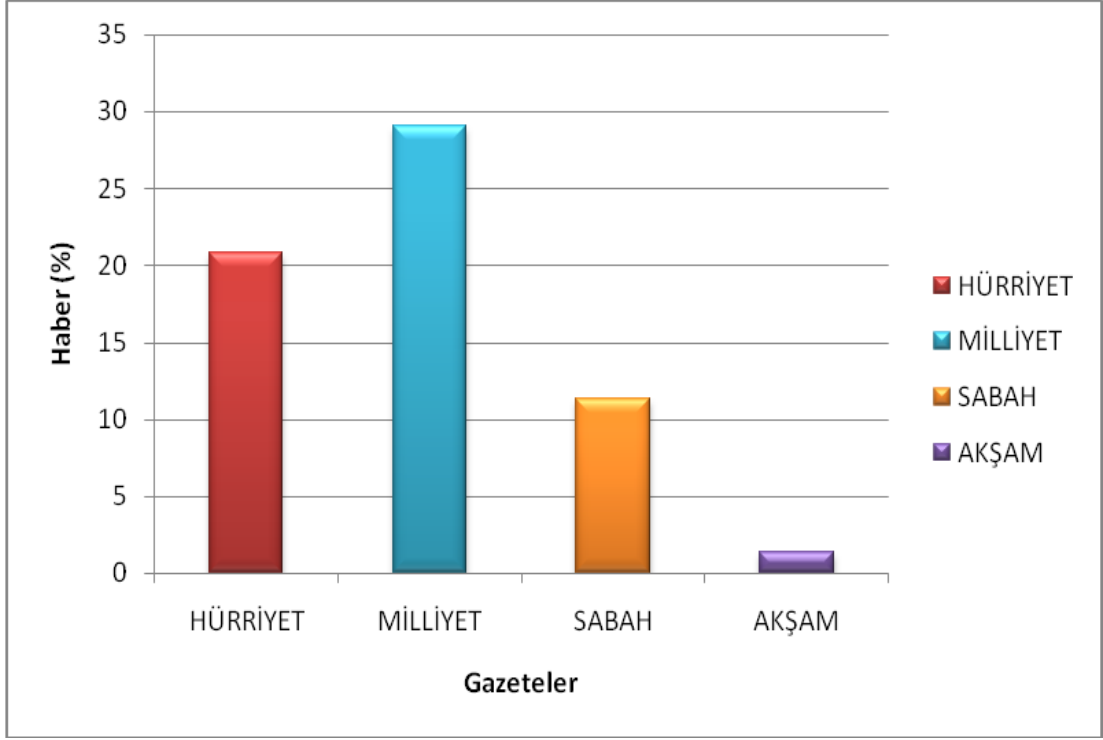
Şekil V.4: Yurtdışı Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberlerinin/Yazılarının Konu Başlıklarına Göre Sayılarının Karşılaştırılması

Bu gazetelerin köşe yazılarıyla ilgili yaptığımız çalışmalar Tablo V.2 de toplanmıştır. Gazeteler için köşe yazılarının sayısının her gazetenin haber sayısı içindeki yüzdesine bakıldığında **Milliyet** Gazetesi'nin 86 haberinin 25'inin köşe yazısı olduğu görülmektedir. Bu da gazete içindeki toplam çevre haberlerinin %29.1'ini oluşturur ve bu oran diğer üç gazeteninkinden daha fazladır. Milliyet'i %20.8 ile Hürriyet gazetesi izlemektedir. Bunları sırayla Sabah ve Akşam Gazeteleri izlemektedir. (Şekil V.5)

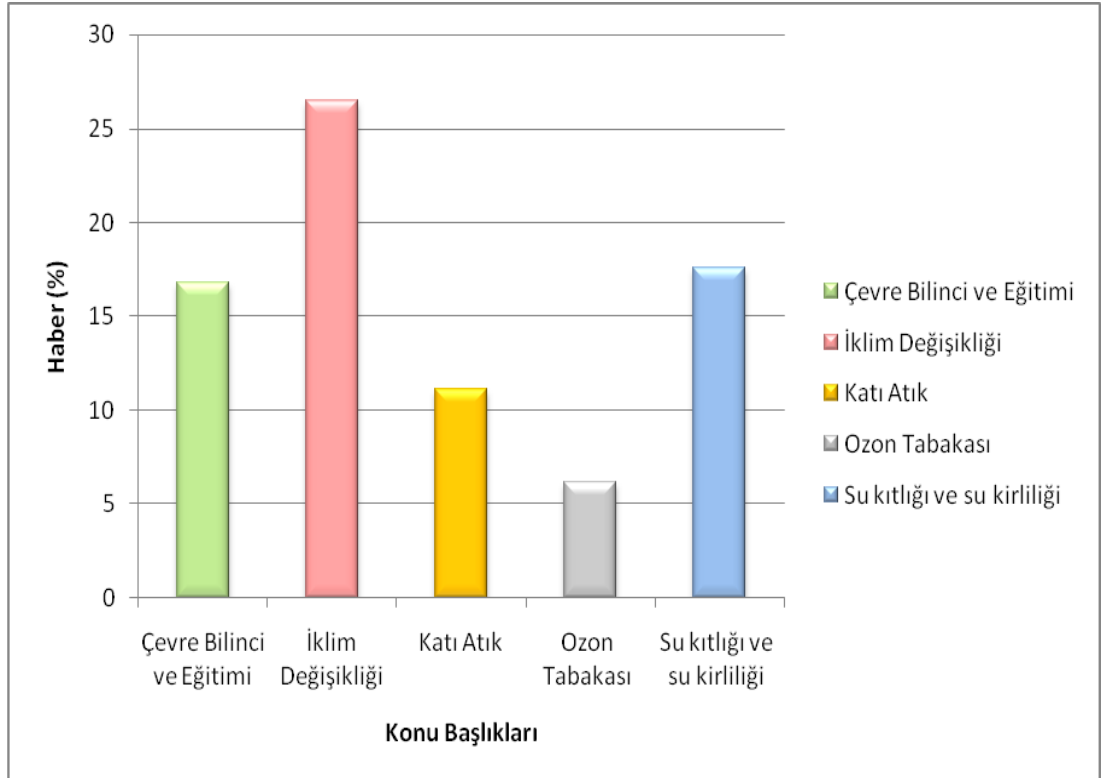
Tüm köşe yazılarının toplam gazete haberlerine oranı %17.6'dır. En fazla köşe yazısı **İklim Değişikliği** üzerine olup (%26.5) en azı Ozon Tabakası ile ilgilidir (%6.2).(Şekil V.6)

Tablo V.2: Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberlerinin/Yazılarının Köşe Yazılarının Dağılımı

	HÜRRİYET		MİLLİYET		SABAHA		AKŞAM		TOPLAM	
	Köşe Yazısı Sayısı	Köşe Yazısı Sayısı/ haber sayısı	Köşe Yazısı Sayısı	Köşe Yazısı Sayısı/ haber sayısı	Köşe Yazısı Sayısı	Köşe Yazısı Sayısı/ haber sayısı	Köşe Yazısı Sayısı	Köşe Yazısı Sayısı/ haber sayısı	Köşe Yazısı Sayısı	Köşe Yazısı Sayısı/ haber sayısı
Çevre Bilinci ve Eğitimi	5	$(5/54)*100$ =%9,3	15	$(15/33)*100$ =%45,4	2	$(2/21)*100$ =%9,5	0	$(0/23)*100$ =%0	22	$(22/131)*100$ =%16,8
İklim Değişikliği	30	$(30/87)*100$ =%34,5	6	$(6/31)*100$ =%19,3	2	$(2/14)*100$ =14,3	1	$(1/15)*100$ =%6,7	39	$(39/147)*100$ =%26,5
Katı Atık	2	$(2/21)*100$ =9,5	4	$(4/12)*100$ =%33,3	2	$(2/20)*100$ =%10	0	$(0/19)*100$ =%0	8	$(8/72)*100$ =%11,1
Ozon Tabakası	1	$(1/10)*100$ =%10	0	$(0/1)*100$ =%0	0	$(0/2)*100$ =%0	0	$(0/3)*100$ =%0	1	$(1/16)*100$ =%6,2
Su kirliliği ve su kısıtlılığı	4	$(4/30)*100$ =%13,3	0	$(0/9)*100$ =%0	2	$(2/14)*100$ =%14,3	0	$(0/13)*100$ =	6	$(6/66)*100$ =%9,1
TOPLAM	42	$(42/202)*100$ =%20,8	25	$(25/86)*100$ =%29,1	8	$(8/71)*100$ =%11,3	1	$(1/73)*100$ =%1,4	76	$(76/432)*100$ =%17,6

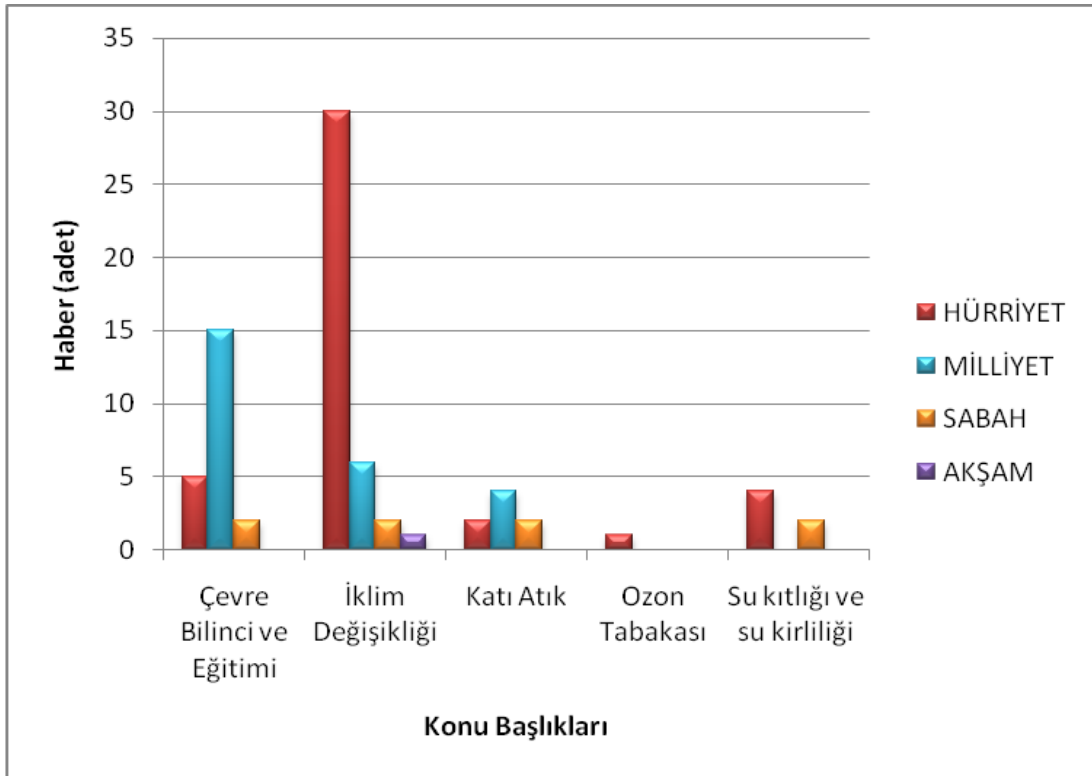
Şekil V.5 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Köşe Yazılarının Yüzdeleri

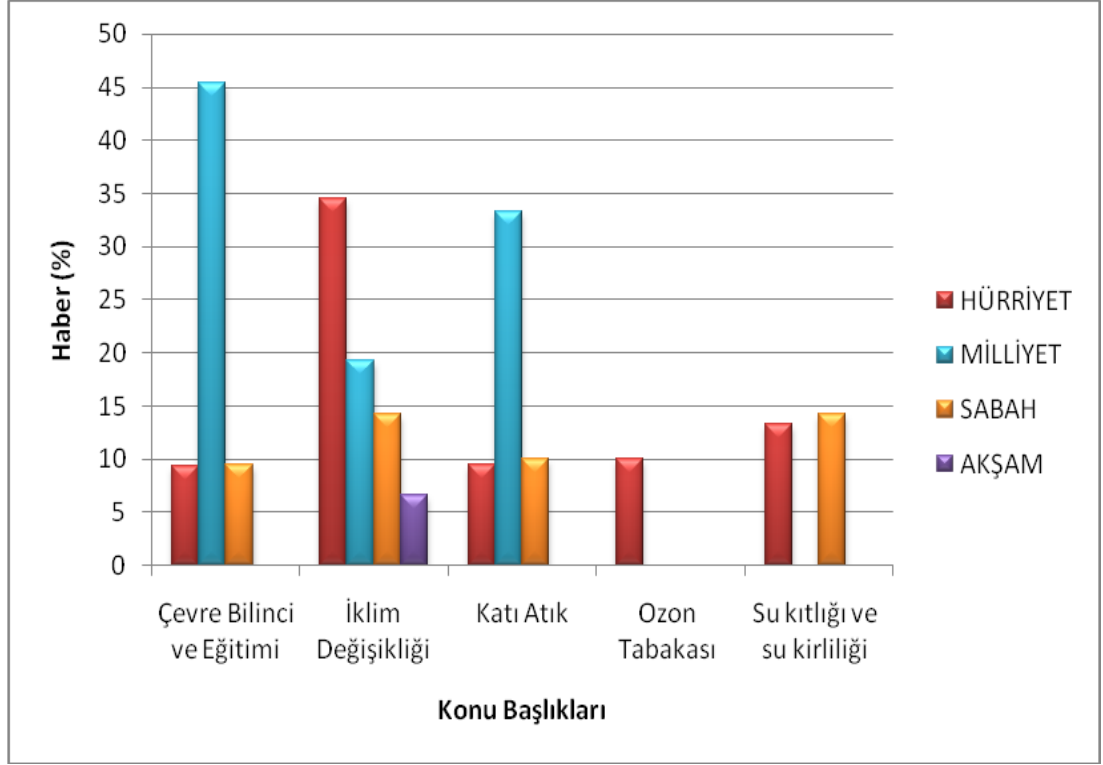
Şekil V.6 Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Köşe Yazılarının Her Başlık İçin Yüzdeleri

Ayrıca incelediğimiz Türk gazetelerindeki çevreyle ilgili haberlerin/yazıların kaçının köşe yazısı olduğu da incelenmiştir. Bu köşe yazılarını konu başlıklarına göre ayırıp, sayılarını karşılaştırdığımızda İklim Değişikliği (30), Su Kıtlığı (4) ve Ozon Tabakası (1) konularında Hürriyet gazetesinin; Çevre Bilinci ve Eğitimi (15) ve Katı Atık (4) konularında ise Milliyet gazetesinin üstünlüğü görülmektedir. (Şekil V.7)

Ancak her gazetenin ayrı ayrı köşe yazılarının her başlık için o başlığa ait haber sayısına oranına bakıldığında; Çevre Bilinci ve Eğitimi (%45.4) ve Katı Atık (%33.3) konularında Milliyet gazetesinin, İklim Değişikliği (%34.5) ve Ozon Tabakası konularında Hürriyet gazetesinin, Su Kıtlığı ve Kirliliği (%14.3) konusunda ise Sabah gazetesinin üstün olduğu, ayrıca **Hürriyet** dışındaki gazetelerde ozon tabakası konusunda köşe yazısı olmadığı ve her başlık için köşe yazısı olan tek gazetenin **Hürriyet** olduğu görülmektedir. (Şekil V.8)

Şekil V.7: Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Köşe Yazılarının Her Başlık İçin Sayılarının Karşılaştırılması

Şekil V.8: Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Köşe Yazılarının Her Başlık İçin Yüzdelerinin Karşılaştırılması

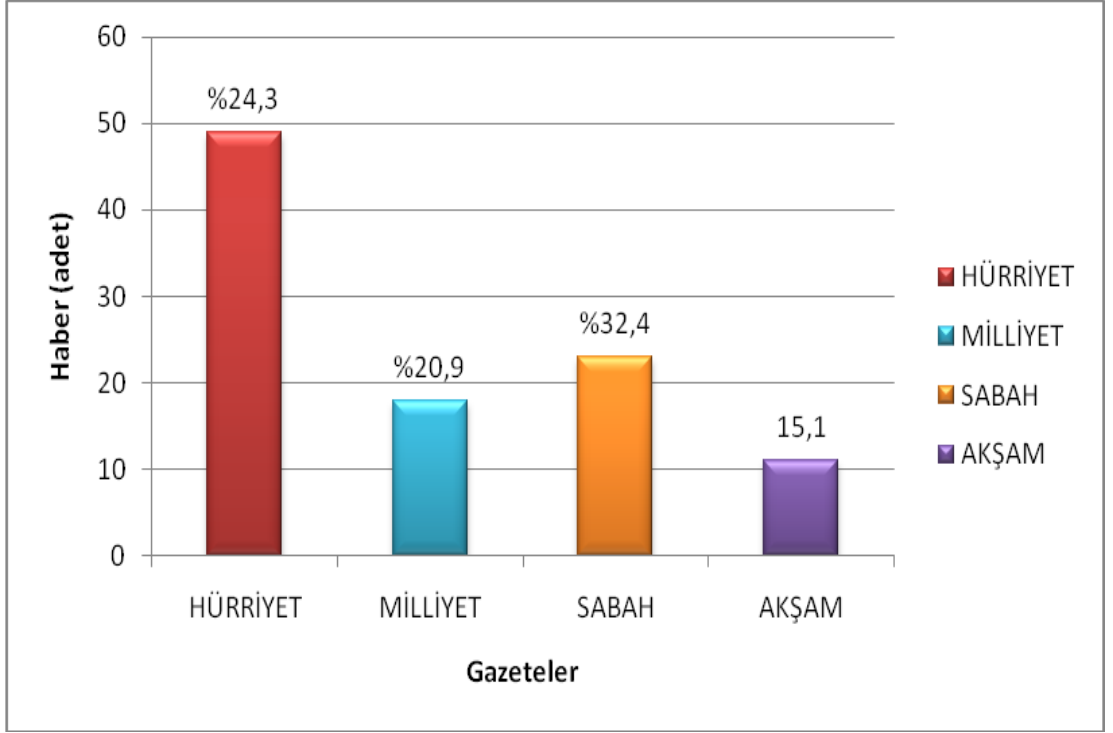
Ülkemizin çevre konularına hakim olma ve gazetecilerimizin Türkiye kaynaklı çevre haberlerini yazma yorumlama beceri ve yeterliliklerini saptamak için, bütün gazete haberlerinin ne kadarının dış kaynaklı olduğu Tablo V.3 de gösterilmiştir. 2006 yılında incelenen dört gazetenin toplam 432 çevre haberi içinde 101'i dış kaynaklıdır ve toplam çevre haberleri içindeki ağırlığı %23.4'tür.

Her gazetenin dış kaynaklı haber sayısının kendi haber sayısı içindeki oranına bakıldığında en yüksek **Sabah** Gazetesi'nde olduğu dikkat çekmektedir (%32.4). Sabah'ı sırasıyla Hürriyet, Milliyet ve Akşam Gazeteleri izlemektedir. (Şekil V.9)

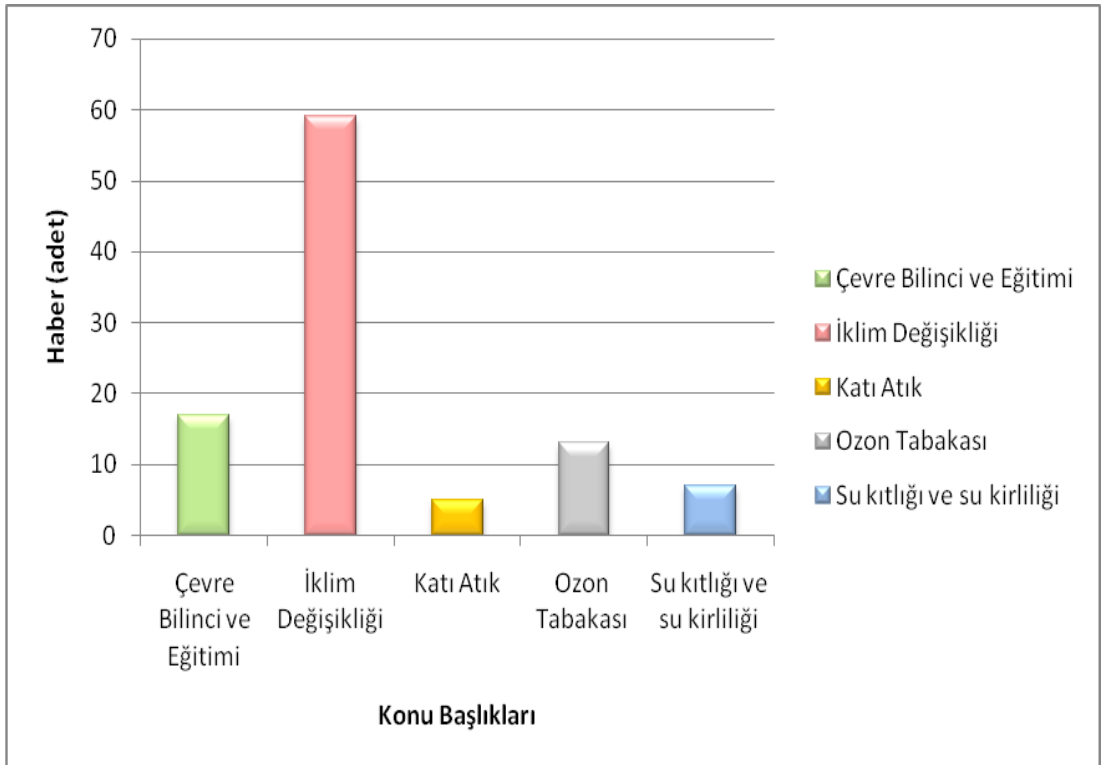
En çok dış kaynaklı haber **Küresel Isınma ve İklim Değişikliği** konusunda olmuştur. Bunu sırasıyla Çevre Bilinci ve Eğitimi, Ozon Tabakası, Su Kıtlığı ve Su Kirliliği izlemektedir. (Şekil 10)

Tablo V.3 Yurtdışı Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Dağılımı

	HÜRRİYET		MİLLİYET		SABAHA		AKŞAM		TOPLAM	
	Dış Kaynaklı Haber Sayısı	Her Başlık için Gazete İçindeki %	Dış Kaynaklı Haber Sayısı	Her Başlık için Gazete İçindeki %	Dış Kaynaklı Haber Sayısı	Her Başlık için Gazete İçindeki %	Dış Kaynaklı Haber Sayısı	Her Başlık için Gazete İçindeki %	Dış Kaynaklı Haber Sayısı	Her Başlık için Gazete İçindeki %
Çevre Bilinci ve Eğitimi	10	(10/54)* 100 =%18,5	3	(3/33)* 100 =%9	4	(4/21)* 100 =%19	0	(0/23)* 100 =%0	17	(17/131)* 100 =%13
İklim Değişikliği	31	(31/87)* 100 =%35,6	13	(13/31)* 100 =%41,9	9	(9/14)* 100 =%64,3	6	(6/15)* 100 =%40	59	(59/147)* 100 =%40,1
Katı Atık	0	(0/21)* 100 =%0	0	(0/12)* 100 =%0	3	(3/20)* 100 =%15	2	(2/19)* 100 =%10,5	5	(5/72)* 100 =%6,9
Ozon Tabakası	7	(7/10)* 100 =%70	1	(1/1)* 100 =%100	2	(2/2)* 100 =%100	3	(3/3)* 100 =%100	13	(13/16)* 100 =%81,2
Su kirliliği ve su kıtlığı	1	(1/30)* 100 =%3,3	1	(1/9)* 100 =%11,1	5	(5/14)* 100 =%35,7	0	(0/13)* 100 =%0	7	(7/66)* 100 =%10,6
TOPLAM	49	(49/202)* 100 =%24,3	18	(18/86)* 100 =%20,9	23	(23/71)* 100 =%32,4	11	(11/73)* 100 =%15,1	101	(101/432)* 100 =%23,4

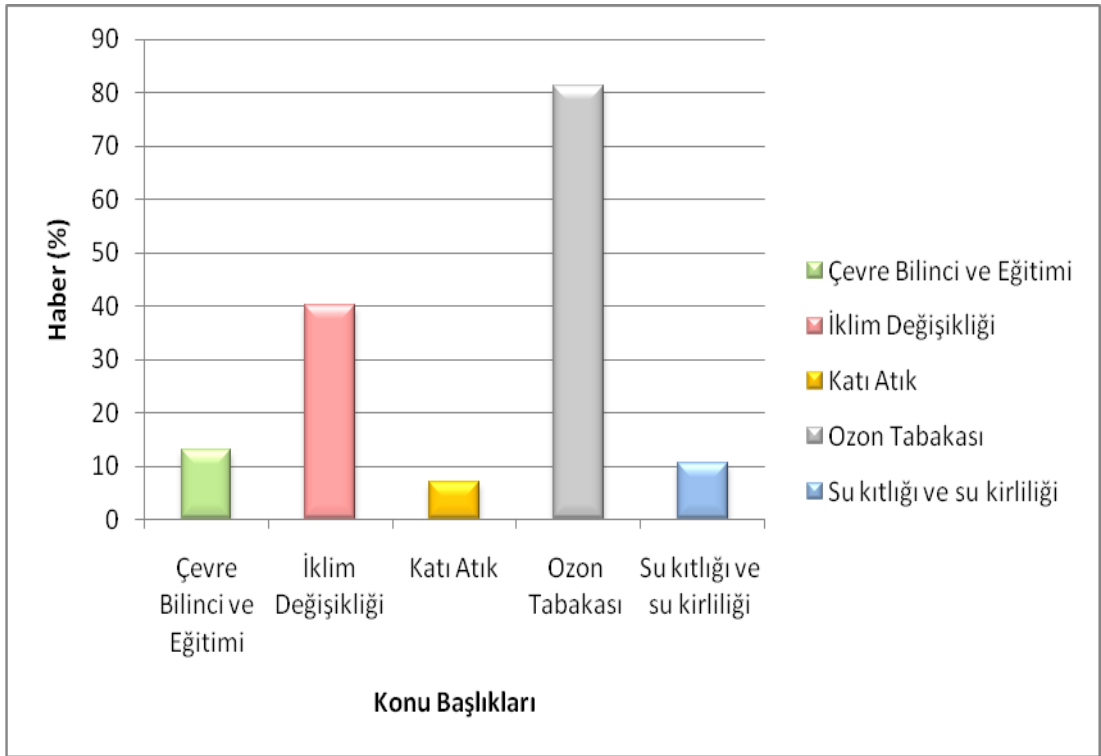
Şekil V.9: Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Dağılımı

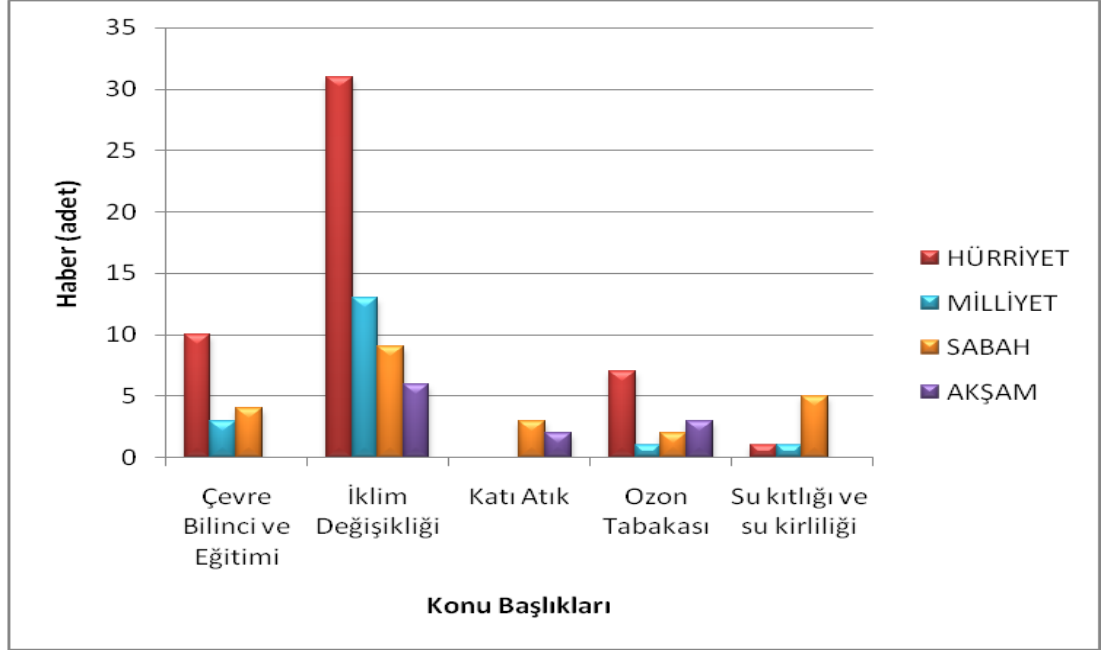
Şekil V.10: Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Her Başlık İçin Dağılımı

Ancak bu konulardaki dış kaynaklı haberlerin ayrı ayrı kendi toplam haberleri oranına bakıldığında en büyük oranın **Ozon Tabakası** konusunda çıktığı görülmüştür %81.2; en düşük oran %6.9 ile Katı Atık dır. Ozon Tabakasının en yüksek olmasının nedeni olarak ülkemizde bu konuda ilgili araştırma ve ölçümlerin yapılmıyor olması, dolayısıyla ilgili haberlerin çoğunlukla yurt dışından temin edilmesidir. (Şekil V.11)

Gazetelerin tek tek konu başlıklarına göre haber sayılarına bakıldığında Hürriyet'in İklim Değişikliği (31), Çevre Bilinci ve Eğitimi (10) ve Ozon Tabakası (7) konularında, Sabah'ın ise Katı Atık (3) ve Su Kıtlığı ve Kirliliği (5) konularında ilk sırada yer aldığı görülmektedir.(Şekil V.12)

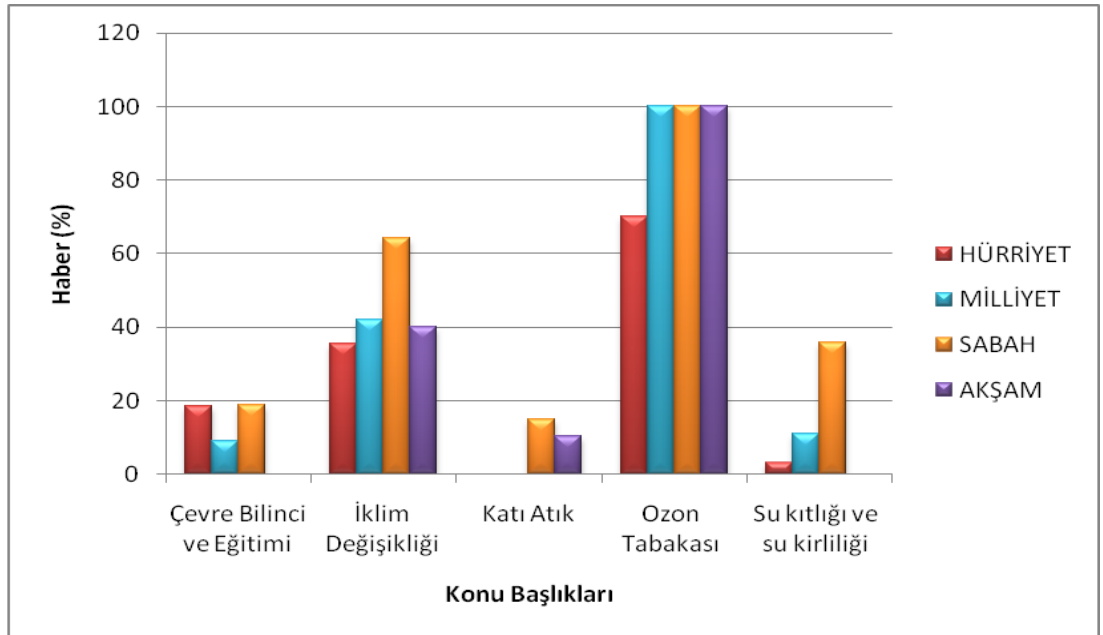

Şekil V.11: Yurtdışı Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Her Başlık İçin Yüzdeleri

Şekil V.12: Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Her Başlık İçin Sayılarının Karşılaştırılması

Ayrıca konu başlıklarının her gazete için dış kaynaklı haber yüzdelere bakıldığında Ozon Tabakası dışındaki bütün konularda **Sabah**'ın, Ozon Tabakası konusunda ise Sabah, Milliyet ve Akşam gazetelerinin dış kaynaklı haber yüzdesinin eşit ve en yüksek (%100) olduğu görülmektedir. (Şekil V.13)

Şekil V.13: Yurtiçi Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dış Kaynaklı Haberlerinin Her Başlık İçin Yüzdelerin Karşılaştırılması

Bütün gazetelerin haberlerinin doğruluğu gözden geçirildiğinde en sık görülen yanlış, sıcaklık simgesi olan “T” harfinin “ısı” olarak kullanılmasıdır. Ancak bu yanlışlık, genellikle TV haberlerinde ve halk arasında sıkça yapılan hataların başında gelmektedir. Her ne kadar daha 8 yıllık temel eğitim (ilköğretim) süresince bile “ısı” ve “sıcaklık” arasındaki fark öğretiliyor olsa da, özellikle yazılı ve görsel medyada, genellikle yükseköğretim görmüş haberci ve editörlerin bu hatayı yapmaları kabul edilemez. Her kültür seviyesinden halka ulaşmanın en iyi yolu olan medyaya düşen iş, söz alacakları konuda ilk önce kendilerini kusursuz hale getirmektir. Bu noktada da gazetecilik eğitiminde temel fen ve çevre eğitiminin önemi yadsınamayacak şekilde ortadadır.

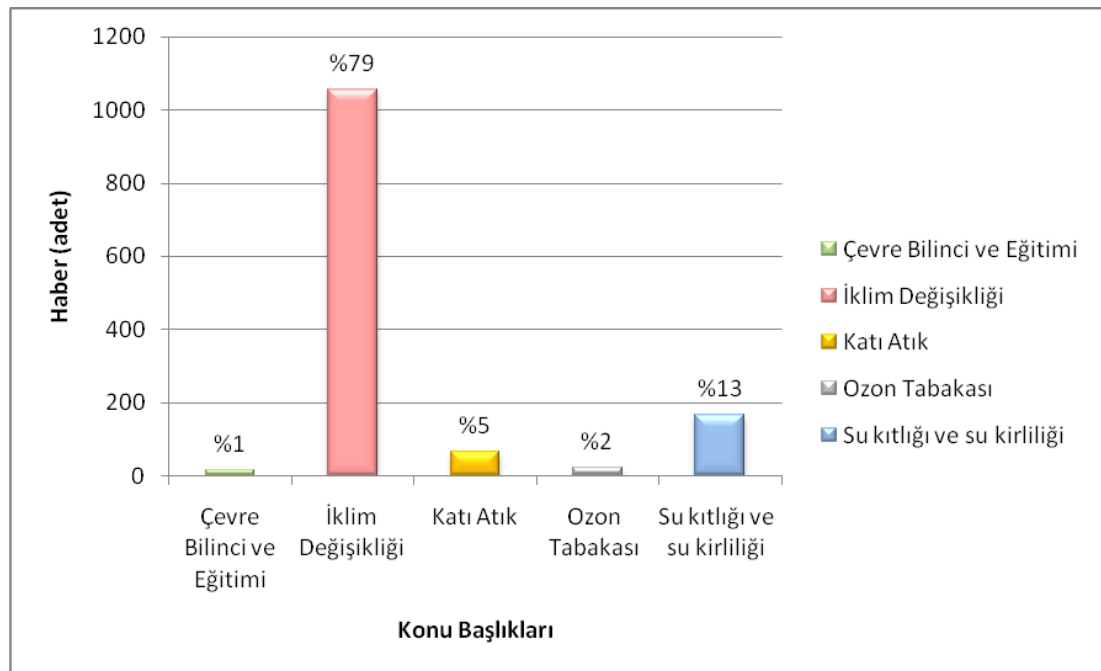
V.1.2 Yurtdışı

ABD nin en büyük tirajlı basılı yayın organı ve en fazla on-line ziyaretçisi olan New York Times gazetesinin 1 Ocak 2006-31 Aralık 2006 tarihli sayılarındaki yukarıdaki başlıklarla ilgili haberler eğitim, baş sayfa, bilim ve teknoloji ve dünya haberleri sayfalarında taranmış ve bu haberlerin toplam sayıları bulunmuştur. Bu sayılar Tablo V.4.’de verilmiştir.

New York Times’da en yüksek çevre haber sayısının (1055) **Küresel Isınma ve İklim Değişikliği** konusunda olduğu görülmektedir. Bu konuyu sırasıyla Su Kıtlığı ve Su Kirliliği, Katı Atık, Ozon Tabakası ve Çevre Bilinci ve Eğitimi izlemektedir. (Şekil V.14) Çevre Bilinci ve Eğitimi ve Ozon Tabakası haberlerinin az oluşunun nedeninin bu konuya verilen önemin az oluşundan değil ABD’nin bu konuyu çoktan aşmış ve medyadaki önem seviyesinin düşmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak çevre konularında en yüksek bilinç ve bilgi seviyesine ulaşan ABD medyası, ülkesinin holding ve fabrikalarının çevreyi kirletmesini ne yazık ki engelleyememektedir.

Tablo V.4 New York Times Gazetesi 2006 Yılı Çevre Haberleri Dağılımı

NEW YORK TIMES	Çevre Bilinci ve Eğitimi	İklim Değişikliği	Katı Atık	Ozon Tabakası	Su kıtlığı ve su kirliliği
Baş Sayfa		36	3	2	8
Ekonomi	4	139	6	7	8
Eğitim		19			1
Sağlık		64		5	5
New York ve bölgesi	9	148	36		78
Görüş	1	265	15	3	27
Bilim		93	1	2	3
Teknoloji		48	2	1	1
ABD	1	120	2	2	13
Washington		37			2
Haftanın Özeti	1	22			1
Dünya		64	2		20
Toplam	16	1055	67	22	166
Toplam içinde %	1.21	79.56	5.05	1.66	12.52

Şekil V.14: New York Times Gazetesi'nin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dağılımı

V.1.3 Yurtiçi ve Yurtdışı Gazetelerin Karşılaştırılması

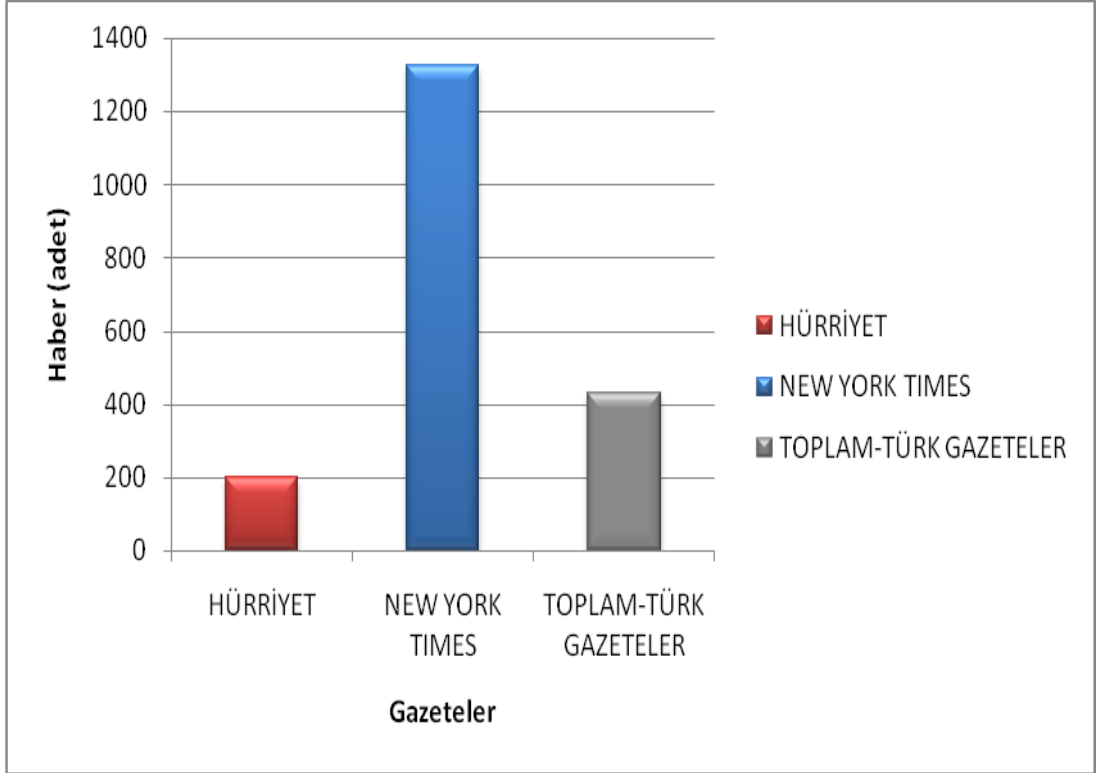
Yurtiçi ve yurtdışında incelediğimiz gazetelerin haber sayıları ve bunların en çok önem verdikleri konular aşağıdaki Tablo V.5.'de verilmiştir.

Görüldüğü gibi bizim incelediğimiz Türk gazetelerinin 2006 yılı çevre haberlerinin sayısı toplamda sadece 432'dir. New York Times'ın 2006 yılı çevre haberi sayısı ise 1326 olarak görülmektedir. Bu sayı bizim 4 gazetemizin toplam çevre haber sayısının yaklaşık 3 katıdır. Bunlardan en yüksek çevre haberi sayısına sahip olan **Hürriyet**'in 202 haberi bulunmaktadır. (Şekil V.15)

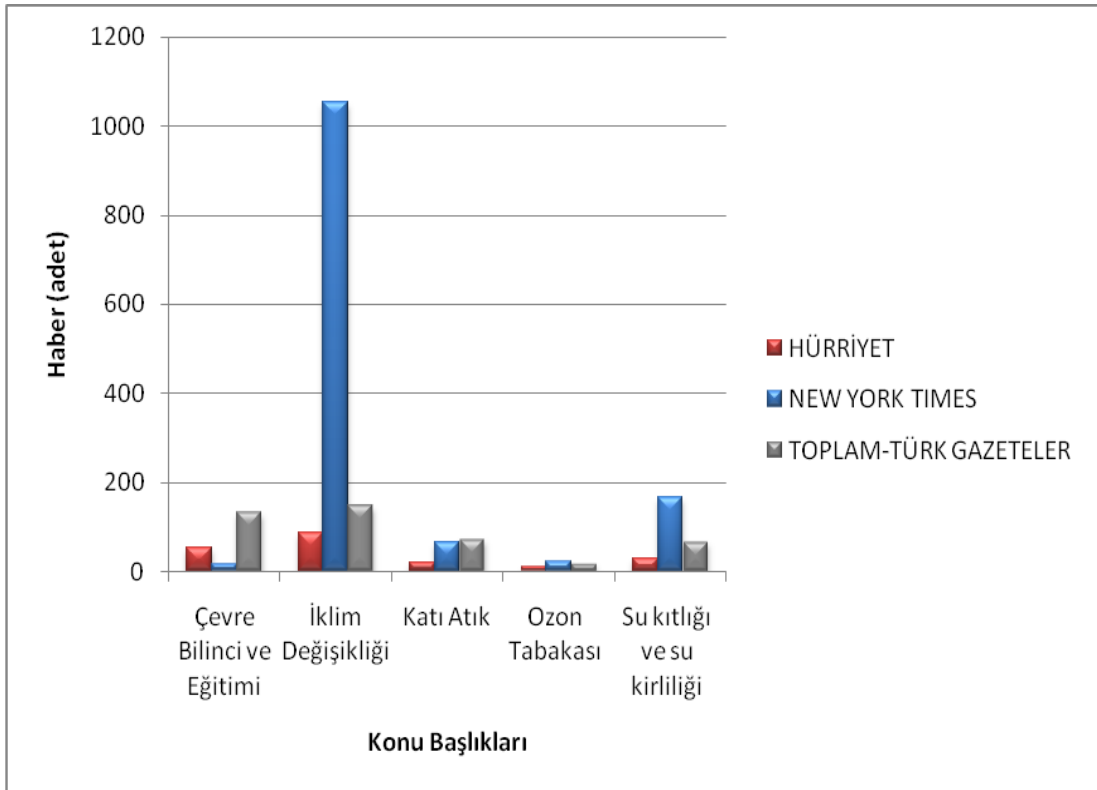
Konularda karşılaştırma yapıldığında; en çok üzerinde durulan konunun Hürriyet'te 87, toplam Türk Gazetelerinde 147 haber ve New York Times'da 1055 haberle **Küresel Isınma ve İklim Değişikliği** olduğu, bunu ülkemizde Çevre Bilinci ve Eğitimi'nin izlediği; New York Times'da ise en çok üzerinde durulan 2. konunun Su Kıtlığı ve Kirliliği olduğu görülmektedir. Çünkü ABD gibi gelişmiş ülkeler Su Kıtlığı ve Kirliliğinin ne derece hayati olduğunu görebilmektedir. (Şekil V.16)

Tablo V.5. Yurtiçi ve Yurtdışı Gazetelerin 2006 Yılı Çevre Haberleri Dağılımı

	HÜRRİYET		NEW YORK TIMES		TOPLAM-TÜRK GAZETELER	
	Haber Sayısı	Toplam haber sayısı içindeki Yüzdesi	Haber Sayısı	Toplam haber sayısı içindeki Yüzdesi	Toplam haber sayısı	Toplam haber sayısı içindeki Yüzdesi
Çevre Bilinci ve Eğitimi	54	27%	16	1%	131	30%
İklim Değişikliği	87	43%	1055	80%	147	34%
Katı Atık	21	10%	67	5%	72	17%
Ozon Tabakası	10	5%	22	2%	16	4%
Su kıtlığı ve su kirliliği	30	15%	166	12%	66	15%
TOPLAM	202	100	1326	100	432	100%

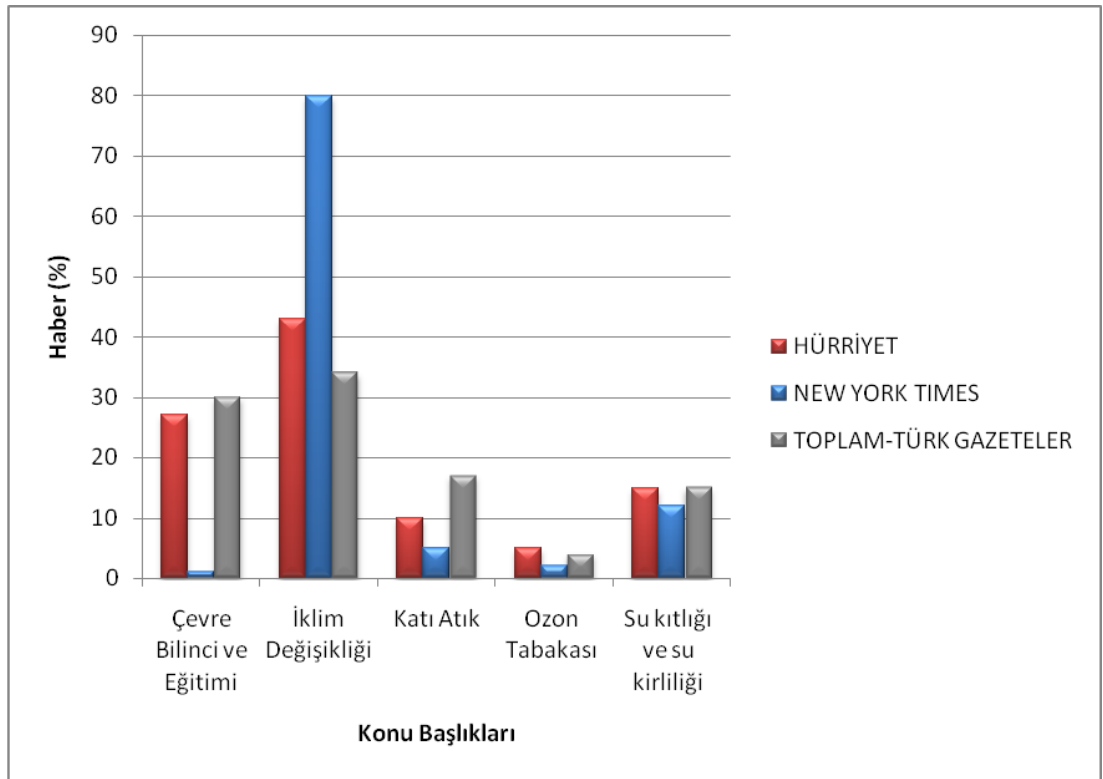

Şekil V.15: Yurtiçi ve Yurtdışı Gazetelerdeki 2006 Yılı Çevre Haberleri Sayıları

Şekil V.16: Yurtiçi ve Yurtdışı Gazetelerdeki 2006 Yılı Çevre Haberlerinin Konu Başlıklarına göre Dağılımı

Gazetelerin çevre haberlerinin konu başlıkları için kendi içindeki yüzdelerine bakıldığında en yüksek oranın **Küresel Isınma ve İklim Değişikliği** olduğu görülmektedir. Bunu Türk gazetelerinde Çevre Bilinci ve Eğitimi konusu, New York Times’da ise Su Kıtlığı ve Kirliliği konusu izlemektedir. Burada bir kez daha Küresel Isınma ve İklim Değişikliği konusunun güncelliği ve önemi önümüzde durmaktadır. Bugün ABD gibi gelişmiş ülkelerin en önemli konularının Küresel Isınma ve İklim Değişikliği ve Su Kıtlığı ve Kirliliği sorunu olduğu buradan bir kez daha görülmektedir. (Şekil V.17)

Şekil V.17: Yurtdışı ve Yurtdışı Gazetelerdeki 2006 Yılı Çevre Haberlerinin Konu Başlıklarına göre Yüzdeleri

V.2 EĞİTİM ÖĞRETİM PROGRAMLARI – LİSANS ve LİSANSÜSTÜ EĞİTİM

V.2.1 Örgün Eğitim

V.2.1.1 Yurtiçi Örgün Eğitim

Sadece yüksek öğretim programları üzerine odaklanacak iken, ülkemiz öğrencilerinin de katıldığı UNESCO, The Cousteau Society, France Telecom, International Federation of Environmental Journalists (IFEJ) sponsorluğunda ortaöğretim seviyesinde yürütülen Çevrenin Genç Sözcüleri (ÇGS) adlı bir projeden bahsetmeden geçilemeyecektir. Bu başarılı proje ülkemizde yükseköğretim öncesi ve sonrası çevre haberciliğine tek örnektir.

Çevrenin Genç Sözcüleri (CGS) projesi [28], lise çağındaki öğrenciler için düşünülmüş olup 15 ülkeden 200 okulun katıldığı ve Türkiye'den 15 okulumuzun yer aldığı bir projedir.

Proje çerçevesinde oluşturulan ağ, çevre konusunda bilgi ve haber üreten bir basın ajansı gibi çalışmaktadır. Her ÇGS projesinin 6 temel konuda (tarım, şehirler, kıyı alanları, enerji, atık, su) yerel çevresel problemler üzerine habercilik anlayışıyla araştırma yapmak gibi bir yerel boyutu vardır. Bunun yanı sıra, internet ve uluslararası motivasyonu olan genç sözcülere kendileriyle aynı konuda çalışan Avrupa ülkelerinden diğer okullarla işbirliği yapma şansı da sağlanır.

Genç sözcüler ağa iki düzeyde girebilirler:

Yerel düzey: Öğrenciler, gerçek birer gazeteci gibi, kendi yörelerindeki çevre ile ilgili konuları ya da sorunları araştırmak amacıyla konuyla ilgili insanlar, uzmanlar, yöneticiler ve tüketicilerle konuşarak bilgi ve haber üretirler ve toplumu her türlü basın aracını kullanarak (yerel basın, radyo, televizyon, konferanslar, sergiler, vb.) bilgilendirirler.

Avrupa düzeyi: Öğrenciler Avrupa'daki diğer genç sözcülerle ortaklaşa çalışmalar yaparlar. Seçtikleri bir konu hakkında, bilgilerini diğer ülkelere gelen öğrencilerin bilgileriyle zenginleştirerek makaleler üretirler. Her hafta okullar yaptıkları çalışmalarını internet üzerinden birbirlerine ileterek bütün ağın çevresel konularda bilgilendirilmesini sağlarlar. Her yıl, Avrupa Jürisi en iyi makale ve fotoğraf ödülleri seçerek internette yayımlar.

Bu güzel projeden anlaşıldığı gibi ülkemizde çevre haberciliği eğitimi konusunda noktasal olarak çok güzel girişimler olmakla beraber aşağıda görüleceği gibi durumumuz şu anda çok umut verici değildir.

Lisans Seviyesi

Ülkemizde iletişim Fakültesi/gazetecilik bölümü olan üniversiteler sıralanmış ve çevre ve çevre haberciliği ile ilgili verdikleri dersler Tablo V.6'da gösterilmiştir.

Geleceğin gazetecilerini yetiştiren gazetecilik bölümlerinin çevreye verdikleri önem verilen çevre dersleriyle açıkça görülmektedir. Sadece birkaç üniversite çevreye dair dersler vermekte ve çevre haberciliğinin günümüzdeki önemini görmektedir. Günümüzün en büyük sorunları olan çevre sorunlarının bu konularda bilgilendirilmeyen gazeteciler tarafından nasıl halka ulaştırılacağı ise düşündürücüdür.

Tablo V.6: İletişim Fakültesi/Gazetecilik Bölümü Olan Türk Üniversiteleri ve Verilen Çevre ve Çevre Haberciliği Dersleri

Okul	“Çevre” Dersi	Zorunlu(Z) Seçmeli(S)	İçeriği
Anadolu Üniversitesi	Haber Türleri	S	Haber ve Haber Yazma Teknikleri; Habere Giriş Teknikleri; Haber Türleri; Muhabir ve Özellikleri; İyi Haberin özellikleri; Haber Uygulamaları: Gazete haberi, Dergi haberi, Radyo ve televizyon haberciliği, Sanal habercilik, Yerel habercilik, Polis-adliye, Toplum-yaşam, Magazin, Kültür-sanat, Parlamento ve siyaset, Ekonomi, Dış habercilik, Spor, Sağlık, Bilim, Din, Çevre
Ankara Üniversitesi	Çevre sorunları ve çevre gazeteciliği	S	Çevre haberciliği uygulamaları. Bu derste çevre sorunları anlatılacak, bu sorunların sınıflaması yapılarak haberleştirme sorunları irdelenecektir. Çevre haberlerinin sunum teknikleri ve biçimleri üzerinde durulacaktır. Günümüzdeki Türk basınının çevre sorunlarına karşı duruşları ele alınarak neden ve sonuçları tartışılacaktır. Dersin konu başlıkları şöyledir: • Çevre ve İnsan o Genel olarak çevre sorunları o İnsan etkinliklerinin çevre sorunlarıyla ilişkisi o İnsan ve çevre ilişkisinin tarihsel sürecine bakış o Türlerine göre örnek güncel çevre sorunları incelemeleri • Basın ve Çevre o Günümüzde basının yapısı o Basının haber seçiminde çevre haberlerinin yeri • Basının çevre sorunları karşısındaki duruşu o Basının çevre duyarlılığı kazandırma bakımından üstlendiği rol o Çevre haberlerinin sunum teknikleri o İçerik bakımından çevre haberlerinin işlenmesi ve sunumu o Biçimsel bakımdan çevre haberlerinin işlenmesi ve sunumu
Atatürk Üniversitesi	Yok		
Bahçeşehir Üniversitesi	Yok		
Cumhuriyet Üniversitesi	Yok		

Tablo V.6 Devam: İletişim Fakültesi/Gazetecilik Bölümü Olan Türk Üniversiteleri ve Verilen Çevre ve Çevre Haberciliği Dersleri

Doğu Akdeniz Üniversitesi	Yok		
Ege Üniversitesi	Yok		
Erciyes Üniversitesi	Yok		
Fırat Üniversitesi	Yok		
Galatasaray Üniversitesi	Yok		
Gazi Üniversitesi	Çevre, Sağlık ve İletişim	S	
İstanbul Üniversitesi	Çevre Haberciliği	Z	İçinde bulunduğumuz canlı, cansız tüm varlıkların birbirleri ile ilişkilerini içine alan ortam dediğimiz çevre ile ilgili kavramların açıklanması, gazeteci adaylarına çevre bilincinin kazandırılması, çevre kirliliği ve çevre değişimlerini araştırarak toplumu çevre konusundaki haberlerle bilgilendirme yöntemleri ele alınır. Öğrenciler, insanların doğal kaynakları kullanımı, ortaya çıkan çevre sorunlarını izleme ve bunları habere dönüştürme yöntemleri konusunda bilgilendirilir.
Karadeniz Teknik Üniversitesi	Yok		
Kocaeli Üniversitesi	Yok		
Lefke Avrupa Üniversitesi	Yok		
Manas Üniversitesi	Yok		
Marmara Üniversitesi	Yok		
Mersin Üniversitesi	Yok		
Selçuk Üniversitesi	Yok		
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi	Yok		
Yakın Doğu Üniversitesi	Yok		
Yeditepe Üniversitesi	Yok		

Lisansüstü Seviye

Ülkemizde gazetecilik bölümü olan 23 üniversitenin sadece 9'unun Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Gazetecilik veya Basın-Yayın Yüksek Lisans ve Doktora programları bulunmaktadır. Bunların ise hiçbirinde çevre gazeteciliği ile ilgili ayrı bir program, ders veya tez çalışması bulunmamaktadır.

V.2.1.2 Yurt Dışı Örgün Eğitim

Gazetecilik ve Kitle İletişim Eğitimi Derneğinin (Association for Education in Journalism and Mass Communication, AEJMC) 1994 yılında yapılan yıllık toplantısında Saharon M. Friedman tarafından sunulan "Çevre Gazeteciliği Eğitimi: Büyüyen İş Kolu" başlıklı bildiride 1993 yılında ABD'de konu üzerine yükseköğretimde yapılan araştırmaların sonuçları verilmiştir. Özetle:

1. *1988'de ABD'de yaşanan sıcaklıklar ve kuraklık çevre gazeteciliğine ve dolayısıyla çevre gazeteciliği eğitimine ivme kazandırmıştır.*
2. *Öğrenciler, 1988 yılı itibariyle çevre gazeteciliğine her yıl artan bir ilgiyle yaklaşmaktadır.*
3. *Mevcut (1993) çevre gazeteciliği yüksek öğretim program sayısı beşi geçmemektedir.*
4. *Yazılı basında çıkan çevre haberleri nitelik ve nicelik bakımından muhabirlerin kendileri tarafından bile sadece orta derecede bulunmaktadır [29].*

Yukarıda belirtildiği gibi 15 yıl önce sadece 5 çevre gazeteciliği yükseköğretim programı bulunan ABD'de ilgili sorunlar aşağıda sıralanmıştır [29].

1. *Eğitim materyalleri: Kaynak kitap sayısı çok ve çeşitli ancak planlı bir eğitim için konu kapsamı ya çok geniş veya çok dar kalmaktadır. Verimli bir öğretim programı yürütmek için kullanılacak derli toplu kaynak bulunmamaktadır.*
2. *Öğrenci çeşitliliği: Temel gazetecilik eğitiminden gelen öğrencilerin yazı beceri/bilgisi yüksek ancak temel fen/çevre bilgileri yok; temel fen/çevre eğitiminden gelenlerin ise gazetecilik/yazı beceri/bilgisi yoktur.*
3. *Müfredat: Çevre konusu sadece ekolojiden ibaret olmayıp hukuk ve ekonomi boyutu da vardır. Bu boyutlar ve de öğrenci çeşitliliği dikkate alınca çevre gazeteciliği öğretim müfredatını belirlemek daha da zorlaşmaktadır.*

Çevre konularının haber yapılmasında daha ziyade “spot” haberciliğe yönelmenin, kapsamlı ve derinlemesine araştırmacı habercilik yapılmamasının temel sebebi, bu haberleri yapan gazetecilerin fen konularına hakim olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple, çevre gazeteciliği dernekleri yükseköğretim kurumlarıyla işbirliği içinde “Sürekli Eğitim” programları düzenleyerek çevre gazetecilik eğitimine katkıda bulunmaktadır.

Yine bu raporda görüşleri alınan çevre muhabirliği görevinde bulunan gazetecilere göre ideal çevre gazeteciliği lisans programı, içine biraz hukuk, ekonomi ve politikanın katıldığı gazetecilik ve fen karışımı bir programdır [29].

Yurt dışında Türkiye’deki aksine çevre haberciliği eğitiminin örneklerine başta ABD’de olmak üzere sıkça rastlanmaktadır. Yukarıdaki raporda belirtildiği gibi 1993 yılında sadece 5 olan program sayısı, 1 Mayıs 2008 itibarıyla BİLİM, SAĞLIK VE ÇEVRE YAZARLIĞI YÜKSEK ÖĞRETİM programlarının sayısı 49 dur [30].

Yurtdışında çevreye ve çevre gazeteciliğine verilen önem bu kadar üniversitenin gazetecilik bölümlerinde ve lisansüstü programlarda ve verilen derslerden görülmektedir.

Aynı kaynakta listelenmiş olan ABD üniversiteleri içinde New York Üniversitesi Fen Edebiyat Lisansüstü Okulunda (ülkemiz üniversitelerinde: Enstitü) verilen SHERP programının detayları örnek olarak aşağıda verilmiştir [31].

1982 yılında başlatılan program, (Science, Health and Environmental Reporting Program, SHERP) 16 ay süren bir program olup gazetecilik Yüksek Lisans diploması ve Fen, Sağlık ve Çevre Haberciliği İleri Sertifikası vermektedir. Programa kabulde, fen alanında Lisans diplomasının tercih sebebi olduğu belirtilmektedir. Ancak gazetecilik ve diğer iletişim dallarından alınmış Lisans diplomaları, yeterli GRE (Graduate Record Exam, ülkemizde ALES) puanı ve güçlü referans mektupları olması durumunda kabul edilmektedir [31]

Tablo V.7: SHERP Ders Programı

DÖNEM ve DERSLER	KREDİSİ
I.Yarıyıl (Güz)	
Yazım ve Habercilik Atölyesi I (Writing and Reporting Workshop I)	4 kredi
Bilim, Sağlık ve Çevre Haberciliğinde Güncel Konular (Current Topics in Science, Health and Environmental Journalism)	6 kredi
Fen Okur-Yazarlığı ve Sayısalık (Science Literacy and Numeracy)	4 kredi
II.Yarıyıl (Bahar)	
Yazım ve Habercilik Atölyesi II (Writing and Reporting Workshop II)	4 kredi
Çevre Muhabirliği (Environmental Reporting)	4 kredi
Seçmeli Ders (Elective in Journalism)	4 kredi
YAZ DÖNEMİ	
Gazetecilik Muhakemesi (Journalistic Judgement)	4 kredi
Çoklu Medyada Bilim Gazeteciliği Atölyesi (Multimedia Science Journalism Workshop)	4 kredi
III.Yarıyıl (Güz)	
Tıp Muhabirliği (Medical Reporting)	4 kredi
Bilim Yazımı (Science Reporting)	4 kredi
Gazetecilik Stajı (Fieldwork in Journalism)	2 kredi

Böyle veya benzer bir lisansüstü programın neden ülkemizde uygulanamadığı düşündürücüdür.

V.2.2 Sürekli Eğitim ve Sivil Toplum Kuruluşları

V.2.2.1 Yurtiçi

Daha ziyade sivil kuruluşlar tarafından yürütülen sürekli eğitim programlarına ülkemiz kaynaklı bir örnek vermek mümkün değildir. Zaten bu çalışmada, ülkemizde çevre haberciliği ile ilgili bir sivil toplum örgütüne rastlanılmamıştır. İnternette ÇEVRE HABERCİLERİ DERNEĞİ olarak karşılaşılan bir adrese hiçbir şekilde ulaşılammış, ilan edilen telefon numarasının yanlış olduğu anlaşılmıştır.

Karmaşık haber yazmak uzmanlık işidir. Muhabirler, bu daldaki haberlerde uzmanlaşmış olmalıdırlar. Çevre haberleri dahil olmak üzere karmaşık haber

kategorisine giren haberler için örgütlü bir eğitim kanalı bulunmamaktadır. Ülkemizde 1963 yılında kurulan ve halen etkin olan bir spor gazetecileri derneği (Türkiye Spor Yazarları Derneği (TSYD)- [32], 1977 yılında kurulan **Sinema Yazarları Derneği (SİYAD)** [33], mevcuttur ama henüz etkin bir bilim, sağlık, teknoloji ve çevre habercileri derneği yoktur.

Çevre Gazeteciliği Eğitimi konusunda ülkemizde yapılan tek sürekli eğitim etkinliği, Ankara Gölbaşı'nda 25-29 Mayıs 2006 tarihleri arasında, Bölgesel Çevre Merkezi (REC) Türkiye^(*) tarafından gerçekleştirilen "**Çevre Gazeteciliği Eğitim Atölyesi**" dir. Eğitmen olarak İngiltere'den **The Guardian** gazetesinde 40 yıl boyunca çevre muhabirliği yapmış olan gazeteci **Paul Brown** ve Macaristan'dan REC merkezinin yayınladığı "**Green Horizon**" dergisinin baş editörü **Pavel Antonov**'un katıldığı atölye çalışmasında katılımcılar "çevre haberciliği" üzerine pratik yapmışlar, "Mogan Gölü" örneği üzerinden atölye sonunda birer haber yazan katılımcılar, atölye boyunca çeşitli kaynaklara birinci elden ulaşma fırsatı bulmuşlardır [34].

Ülkemizde verilen yukarıda profesyonel anlamda çevre haberciliği eğitimleri malesef bu etkinlik ve programlarla sınırlıdır.

V.2.2.2 Yurtdışı

Uluslararası Çevre Muhabirleri Federasyonu (International Federation of Environmental Journalists) Dünya çapında en yaygın olan bir kuruluş olarak görülmektedir. Bu federasyon ve ağ, Fransız ve Alman çevre muhabirlerinin girişimiyle 1993 yılında, 28 ülke muhabirlerinin katılımıyla kurulmuştur. Bugün 117 ülkeden birçok muhabir ve derneğin üye olduğu bir federasyondur. Federasyonun misyonu, haberleşme ağı, eğitim ve bilgiye ücretsiz ulaşım vasıtasıyla uluslararası çevre muhabirlerine destek vererek kamunun çevre ve sürdürülebilir kalkınma hakkında bilgisini arttırmaktır. Federasyonun 2005 yılında Yeni Delhi'de yapılan 13. Kongresinde, halkın çevre hakkında bilgileri sırasıyla televizyondan, gazeteden, internet ve radyodan edindiği bildirilmiştir [35].

(*)REC'in (Regional Environmental Centre-Türkiye) en yeni ülke ofisi 27 Mayıs 2004 tarihinde Ankara'da resmi olarak faaliyete geçmiştir. REC Türkiye Ofisi'nin hukuki temeli, REC Sözleşmesi ve REC ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan İkili Anlaşmaya dayanmaktadır. REC Türkiye'nin kuruluşu 2004'te TBMM tarafından da onaylanmıştır.

1990 yılında National Geographic dahil olmak üzere ABD'nin saygın yazılı ve görsel medya kanallarında görev yapan ödüllü muhabir, editör ve yapımcılar tarafından kurulmuş olan “Çevre Muhabirleri Derneği” (Society of Environmental Journalists) her yıl çeşitli kategorilerde çevre haberi ödülleri dağıtmaktadır [36]. 2007 tarihli yapımlar için kategori sayısı “Rachel Carson Çevre Kitabı Ödülü” de eklenerek 11'e çıkmıştır.

BÖLÜM VI

SON DEĞERLENDİRMELER VE ÖNERİLER

Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu çalışmanın sonucunda ülkemizde yayınlanan çevre haberlerinin ve köşe yazılarının hem içerik hem de sayı yönünden yetersiz olduğu, dış kaynaklı haberlerin fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca incelediğimiz ülkemiz gazeteleri içinde çevre sorunlarını en önemseyen gazetenin Hürriyet olduğu görülmüştür. Hürriyet Gazetesi'ni sırasıyla Milliyet, Sabah ve Akşam izlemektedir. Bu çalışma bize çevre haberlerinin çoğunun; yazarların yorumlarından uzak, sadece kaynaklara bağlı olarak yapıldığını da göstermiştir. Bunun en büyük sebebi, alınan çevre eğitiminin ve yerleşen çevre bilincinin yetersiz olmasıdır. Çevre eğitiminin ülkemizdeki yetersizliği, bu çalışmayla bir kez daha gözler önüne serilmiştir.

İncelediğimiz yurtdışı gazetesi olan Newyork Times'da ise ilk göze çarpan çevre haber sayısının fazlalığıdır. Newyork Times gazetesindeki çevre haberlerinin sayısı bizim incelediğimiz Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Akşam gazetelerinin toplam çevre haberleri sayısının yaklaşık 3 katıdır. İşte bu rakamlar bize gelişmiş ülkelerde çevreye verilen önemin ve çevre sorunlarının güncelliğinin bir göstergesidir.

Ayrıca bizim ülkemiz üniversitelerinin gazetecilik lisans programlarının sadece birkaç tanesinde çevre ve çevre gazeteciliği konularını işleyen toplam dört (4) adet ders bulunmaktadır.

Çevre haberciliği konusunda uzmanlaşmaktan bizzat ülkemiz gazetecileri de şikayetçidir. **Kürşat BUMİN**'in YENİ ŞAFAK gazetesinde (29 NİSAN 2006) bu konuya değinmiş ve "*Medyamızın "çevre"ye ilişkin haberciliği-yorumculuğu da gerçekten içler acısıdır. Medya kuruluşları (ülkemizde) gazetecilikte "uzmanlaşmamaya" yeminli oldukları için, pek çoğunun bünyesinde "çevre" meselesini de olması gerektiği gibi haberleştirecek-yorumlayacak gazetecilere ("Arena" hariç!) sahip değildi. Bu çerçevede önümüze gelen bazı nitelikli yayınların tamamı bazı gazetecilerin kişisel gayretlerinin sonucudur*" ifadesinde bulunmuştur [37].

Gazetecilerimizin çevre haberciliği konusunda uzmanlaşmamış olmasının bir sonucu 16.12.2006 tarihli Sabah gazetesinde yayınlanan bir haberde açıkça görülmektedir. İnsanların ağaçların küresel ısınma hakkında genel olarak bildiklerine ters düşen bir haberdir ve sokaktaki insanın kafasını karıştırır niteliktedir:

“Ağaçlar küresel ısınmayı artırıyor

ABD'nin Kaliforniya eyaletinde bulunan Stanford'daki Carnegie Enstitüsü'nden Prof. Ken Calderia küresel ısınma ile mücadele etmek için ağaç dikmenin zaman kaybı olduğunu söylüyor. Ağaçların karbondioksit kullanmasının küresel ısınmaya karşı iyi olduğunu söyleyen Calderia ormanların aynı zamanda güneş ışığından ısı depoladıklarını ve bunun küresel ısınmaya yol açtığını iddia ediyor.”

Ancak bu haberin tümü 16.01.2007 tarihli New York Times gazetesinde yayınlanmış olup özet olarak *“Karlı bölgelerdeki ormanların güneş ışınlarını soğurup, yansıtmadan içlerinde tuttıkları için her ne kadar CO2 emmiş olsalar da çok fazla net bir serinlik yaratamayacağı, ancak tropik ormanlardaki artışın net serinletme etkisinin olabileceğini”* belirtilmektedir.

Görüldüğü gibi hazır olan dış kaynaklı bir haber bile doğru yorumlanamamış ve doğru yansıtılamamıştır. Bu haber, tam anlaşılmayan bir araştırma bilgisinin sadece başlığı alınarak yanlış ve kötü bir şekilde haber yapılmasının örneğidir. Başka merkezlerle doğrulanmamış ancak Calderia tarafından açıklanan bir kanaat, ne hesaba ne de deneysel sonuçlara dayanmadan söylenmiştir. Ve bizim haber merkezleri bu haberin sadece ilk giriş kısmını alıp yayınlayarak vatandaşın kafasını karıştırmıştır. Bu durum ancak sağlıklı bir çevre eğitiminden yoksun bir muhabirin ürünü olabilir.

Yurtdışı üniversitelerin gazetecilik bölümlerinin hemen hepsinde çevre eğitimi ve çevre gazeteciliği büyük önem taşımakta yüksek lisans ve doktora programları olarak ortaya çıkabilmektedir. Anlaşılan şudur ki bizim çevre, çevre eğitimi ve çevre haberciliği konusunda daha yürümemiz gereken uzun bir yolumuz var. Bunun için ülkemizde Çevre Eğitimine verilen önem arttırılmalı ve önce okul öncesi çağından başlayarak, ilk ve ortaöğretim çağındaki çocuklar bu konuda daha çok bilgilendirilmelidir. Bilgilendirme hem okullarda yapılmalı hem aile tarafından verilmeli hem de çeşitli aktivitelerle çevre konusunun popülerliği arttırılmalıdır. Tabii popülerliğin arttırılması ve ailelerin ve çocukların doğru bilgilendirilmesi

konusunda medyaya büyük işler düşmektedir. Bu büyük görevin başarıyla yürütülmesi için uzmanlık gereken konularda uzman gazetecilerin yetişmesi gerekir.

KAYNAKLAR

- [1] Evren, I.: “Sosyo Ekonomik Durumun Çevre Bilincinin Gelişimine Etkisi” , Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, (2006).
- [2] Yılmaz (Yıldız), D.: “İlköğretimde Çevre Eğitimi İçin Yöntem Geliştirme”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, (2006).
- [3] Lance Holbert, R.; Kwak N.; Dhavan, V.S.: Environmental Concern, Patterns of Television Viewing, and Pro-Environmental Behaviors: Integrating Models of Media Consumption and Effects, Media and Environmental Education, “Journal of Broadcasting & Electronic Media”, Volume 47, Issue 2, (2003).
- [4] Dinçer (Nazlıoğlu), M.: “Çevre Bilincinin Oluşmasında Çevre Eğitiminin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye, (1988) 6.
- [5] Erdönmez, C. : “Toplumsal Gelişim, Toplumsal Değişim ve Çevre Bilinci”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, (1993) 34.
- [6] Yalçın, C.: “Çevre Duyarlılığı ve Eğitimi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü, Ankara, Türkiye, (1993) 6.
- [7] Dinçer (Nazlıoğlu), M.: “Çevre Bilincinin Oluşmasında Çevre Eğitiminin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye, (1988) 11.
- [8] Dinçer (Nazlıoğlu), M.: “Çevre Bilincinin Oluşmasında Çevre Eğitiminin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye, (1988) 30.
- [9] “Hava (atmosfer)”, *Vikipedi Ansiklopedi* (2008) 1, http://tr.wikipedia.org/wiki/Hava_%28atmosfer%29 (05.03.2008).
- [10] “Hava, Atmosfer ve İklim”, *T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Atlası* (2007) 48-49, <http://www.cedgm.gov.tr/cevreatlasi/hava.pdf> (07.03. 2008).

- [11] Türküm, A.S.: “Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Bilinci”, *Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan*, (1998) 166,
<http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/1268/unite10.pdf>
(07.03.2008) 4.
- [12] Dinçer (Nazlıoğlu), M.: “Çevre Bilincinin Oluşmasında Çevre Eğitiminin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye, (1988) 31.
- [13] “Sağlık ve Çevre”, *Yeşil Kutu Öğretmen El Kitabı* (2007) 221,
http://www.yesilkutu.net/dyn_files/news/files/25.pdf (10.03. 2008) 1.
- [14] “Su”, *T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Atlası* (2007) 63-64,
<http://www.cedgm.gov.tr/dosya/cevreatlasi/su.pdf> (02.04.2008).
- [15] Hannema, K.: “Yeşil Çatı ve Cephe Sistemleri” (2008) 1,
http://www.caticephe.com.tr/dosya_123_yesil-cati-ve-cephe-sistemleri.html (03.04.2008) 1.
- [16] Gedik, N.: “Çevre Sağlığı Tesisleri”, *Su Temini ve Çevre Sağlığı Ders Notları* (2007) 80,
http://74.125.39.104/search?q=cache:MIM_CdOEzf0J:w3.balikesir.edu.tr/~ngedik/files/Download/VIIIbolum.pdf+ayr%C4%B1k+sistem+birle%C5%9Fik+sistem&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr (15.05.2008) 3.
- [17] Türküm, A.S.: “Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Bilinci”, *Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan* (1998) 168,
<http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/1268/unite10.pdf>
(07.03.2008) 8.
- [18] “Çevre Sorunlarının Kaynakları”, *T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı* (2007) 1,
http://www.cevreorman.gov.tr/co_03.htm, (07.03.2008) 1.
- [19] Samancı, B.: “Etkin Öğretmen Eğitim Semineri”, *2005 – 2006 Eğitim Öğretim Yılı Etkin Öğretmen Eğitimi Seminer Notları* (2005) 1.
<http://www.ozelnaciakdogankoleji.k12.tr/seminer.htm>, (10.03.2008) 1.
- [20] Yalçın, C.: “Çevre Duyarlılığı ve Eğitimi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü, Ankara, Türkiye, (1993) 65.
- [21] Ünal, S.- Dımışkı, E.: “UNESKO-UNEP Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye’de Ortaöğretim Çevre Eğitimi”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (1999) 142-143.

- [22] Ünal, S.- Dımışkı, E.: “UNESCO-UNEP Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye’de Ortaöğretim Çevre Eğitimi”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (1999) 144.
- [23] ”Olaylara Haber Niteliği Kazandıran Unsurlar”, *Gazetecilik Alanı Haberinin Nitelikleri* (2007) 1-16,
http://www.makinecim.com/index.php?page=az_icerik&bilgi_id=4724
(03.05.2008) 1-16.
- [24] “Uzman Gazetecilik”, *Bağımsız Gazeteciliğın El Kitabı* (2006),
http://www.usemb-ankara.org.tr/bagimsiz_gazetecilik/uzman.htm,
(01.06.2008) 1.
- [25] Commonwealth News and Information Service (London), (14.04.2008).
- [26] “Environmental journalism”, *Wikipedia*,
http://en.wikipedia.org/wiki/Environmental_journalism, (15.06.2008) 1.
- [27] Code of Ethics for Enviromental Journalists”, *Asian Federation of Enviromental Journalists (AFEJ)* (1998),
<http://www.ijnet.org/Director.aspx?P=Ethics&ID=8309&LID=1>
(17.06.2008).
- [28] Genç Gazeteciler (Young Reporters),
<http://www.antalyakoleji.k12.tr/kurumsalyapi/yreporters.asp>
(19.06.2008).
- [29] M. Friedman, S.: Environmental Journalism Education: A Growing Enterprise. Paper presented at AEJMC Annual Conference, Atlanta, (1994).
- [30] “All Programs”, *Directory of Science Communication Courses and Programs* (2008), <http://www.journalism.wisc.edu/dsc/allEntries.php>
(01.07.2008).
- [31] “Bilim, Sağlık ve Çevre Gazetecilik Programı (Science, Health and Environmental Reporting Program, SHERP)”, New York Üniversitesi Fen Edebiyat Lisansüstü Okul (NYU Journalism Institute) (2008),
<http://journalism.nyu.edu/prospectivestudents/coursesofstudy/serp/>
(01.07.2008).
- [32] Türkiye Spor Yazarları Derneği (TSYD) ,
<http://www.tsyd.org.tr/tarihce.asp> (23.06.2008).
- [33] Sinema Yazarları Derneği (SİYAD), <http://www.siyad.org/> (23.06.2008).

- [34] Bölgesel Çevre Merkezi (REC) Türkiye, <http://www.rec.org.tr/> ,
(06.06.2008)
- [35] Uluslararası Çevre Muhabirleri Federasyonu (International Federation of
Environmental Journalists), www.ifej.com (22.06.2008).
- [36] Çevre Muhabirleri Derneği (Society of Environmental Journalists),
www.sej.org (23.06.2008).
- [37] Bumin K.: “Çevre Yasası: Sevincimiz kursağımızda kaldı!” , Yeni Şafak
Gazetesi, (29.04.2006)

ÖZGEÇMİŞ

- 1978- İstanbul'da doğdu.
- 1991- İlköğretimi İstanbul'da tamamladı.
- 1995- Kadırga Teknik Lisesi Kimya Bölümü'nden mezun oldu.
- 1995-1999 İnönü Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Kimya Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu.
- 2002-2003 Ak-İN Kimya Deterjan ve İnşaat San. Tic. Ltd. Şti.'de Üretim Mühendisi olarak çalıştı.
- 2003-2004 Karızma Beşler Et Gıda San.Tic. Ltd. Şti.'de Üretim Mühendisi olarak çalıştı.
- 2005- Kuzu İnşaat Ltd. Şti. İSKİ Atıksu Arıtma Tesisleri'nde işletme Mühendisi olarak çalışmaya devam ediyor.
- 2006- Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.